

TRANSILVANI'A.

FÓI'A ASOCIATIUNEI TRANSILVANE

PENTRU

LITERATUR'A ROMANA SI CULTUR'A POPORULUI ROMANU.

ANULU ALU XVIII-LEA

1887.

Editoriu: comitetulu asociatiunei.

Redactoriu: secretariu alu asociatiunei G. Baritiu.

SIBIIU.

Tipariulu tipografiei Archidieceesane.

SUMARIULU

materiiloru cuprinse in „Transilvani'a“ cursulu XVIII din anulu 1887.

Nr. Fóiei		Nr. Fóiei
1	Despre micșiorarea numerului serbatoriloru, decretu alu imperatului Iosifu II de G. B.	9
1	Nicolau Borbola fostu canonicu si profesoru de drepturi in Oradea mare de Desideriu Borbol'a	
1—2	X Malaria sau frigurile intermittente disertatiune de Simionu Stoic'a	9—10
1	Internatul si scól'a romana superióra de fete in Sibiiu de G. B.	9—10 12—16
1	Publicatiunile academieí romane din Bucurési si recensiuini de G. B.	10
3—6	Museulu istoricu si archeologicu din Temisior'a si calatorii in interesulu sciintiei de G. Baritiu.	10
3	Maretiulu scopu alu Asociatiunei transilvane etc. disertatiune de Lad. Popu Chechisianulu	12
3	X Bibliografia cu recensiuini la Chronic'a Romaniloru de G. Sincai edit. II. cu litere lat.; Analele; Dunarea in literatur'a si traditiuni, de Al. Papadopolu-Calimachu; Etimologicum magnum Romaniae de B. P. Hasdeu; Povesti populare romanesci de Dr. Ioanu Sbiera; Metropolitulu Antim Ivirenulu de episcopulu Melchisedecu; Caletori'a lui Stanley in Afric'a centrala. trad. de Andreiu Bãrsanu profesoru.	12
6	Ajutorie numerate in bani de cátra episcopulu Ioanu Bobu in resbóiele Austriei cu Napoleonu I. comunicatu de G. B.	12
6	Documentu despre spionarea romaniloru si prinderea scrisoriloru comunicatu de G. B.	12
6	Suvenire la Reuniunea femeiloru romane din Brasiovu dupa 36 de ani de G. B.	12
6	Unele pareri despre gradulu de cultura alu poporului romanescu, discursu de Nestoru Simonu	13
6	Schitie din Istori'a literaturii romane de Vas. Alex. Urechie	13
7	Institutele de creditu si economii cu reflexiuni la Albin'a si la cáte s'au mai infintiatu anume pentru poporulu romanu, de George Baritiu	13—14
7—8	Raportulu directiunei, institutului Albin'a din Sibiiu	14
8	Academi'a romana, sesiunea generala din 1887 Raportulu secretariului generalu	14—16
8	Urmari ale resboiului vamalu dintre Austro-Ungari'a si Romani'a dupa „Economia nationala“ a lui Petru S. Aurelianu	14
8	Despre limb'a țiganésca in raportu cu alte limbi de Nicolae Putuoky profesoru gimnasialu	14
8	Dictionariu romanu-germanu si germanu-romanu de Sav'a Popoviciu Bãrcianu revediatu si completatu de fiúu seu Dr. Daniilu P. Bãrcianu recensiuine de Nic. Putuoky	15—16
9	Reuniunea femeiloru romane din Sibiiu colectiune de acte	15—16
	Necrologulu repaus. profesoru Marinu Michaescu de I. M. Riurénu	17—18
	Academi'a romana, raportulu secretariului gen. Dim. Al. Sturdz'a despre lucrarile sesiunei gener. din 1887	18
	Pericope din opulu istoricu Luptele romaniloru in Resbelulu din 1877 de T. C. Vacarescu, colonelu in rezerv'a armatei, opu premiatu	18
	X Higien'a perului	18
	Himnu si oda dedicate episcopului Ioanu Popasu de Z. Boiu	18
	Spesele academieí romane pentru sciintie si literatura	18
	Din raportulu comitetului societatiei pentru cultura si literatura din Bucovin'a	18
	Premiile academieí publicate pentru opuri sciintifice s. a.	18
	Conspectulu cartiloru intrate in trei luni la bibliotec'a Asociatiunei	18
	Necesitatea infintiarei de scóle romane pentru fete de Ene'a Hodosiu	18
	Sciri scolare dela scól'a civila de fete cu internatu; edificiu, ingrigire, personalu, materialu, elevele, bibliotec'a etc. de directiunea scólei civile de fete	18—14
	Date geografice despre Transilvani'a, Moldavi'a si Valachi'a din anulu 1597 dupa charte din acea epoca de G. B.	14
	Din „Album“ publicatu cu ilustrat. multe in memori'a restaurarei bisericeí dela Curtea de Argesiu	14—16
	Estrasu din memorialulu subcomitetului dela Clusiu asupr'a propuneriloru secretariului minist. Lad. Vaid'a	14
	Programa pentru adunarea dateloru privitóre la limb'a romana de Bogdan Petriceicu Hasdeu	15—16
	Adunarea generala a XXVI. Programa; raportulu Comitetului; ratiociniu despre avere si spese; bugetu; stipendiatu si ajutorati; membrii noi; membrii repausati; cártile intrate la biblioteca preste anu. Colecte.	15—16
	Cele doue procese verbali ale adunarei generale XXVI.	17—18
	Canoniculu prepositu Timoteiu Cipariu †	18
	Profesoru si directoru Iacobu Murasianu †	18
	Discursu despre scól'a romana de fete din Sibiiu de G. Baritiu	18
	Cuventu de deschidere alu vicariului Al. Barbolovicu in despart. XI. (Selagiu).	17—18
	Despre interpelatiunea lui Ioanu Popu Reteganulu	20
	„Ethnologische Mittheilungen aus Ungarn“ bibliografia cu critica de Nic. Putuoky	20

Nr. Fóiei		Nr. Fóiei
Regulamentul internu alu scólei civile de fete întemeiatu pe statutulu ei	20	Regulamentu pentru cursulu complimentariu sau clasa a cincea practica a scólei civile de fete 22
Espositiunea istorica dela Budapest'a, descrisa de G. Baritiu	21	Fundatiunea lui Négoe Voda dupa Album dela Argesiu . . . . . 23—24
Scólele civile de fete sau scóle superióre, diferirea loru de asia numite aristocratice, de G. Baritiu	22	Discursu despre lucrarea pamentului de Ioanu Georgescu . . . . . 23—24
Cultur'a nationala a poporului romanu in comparatiune cu starea lui materiala de Augustinu M. Vicasiu	22	Disertatiune despre cultur'a arboriloru, de Al. Latisiu . . . . . 23—24
		Anuntiu de abonamentu. — Bibliografia 24

Procese verbali luate in sedintiele comitetului Asociatiunei transilvane tînute in decursulu anului 1886/7.

Nr. Fóiei		Nr. Fóiei
Procesu verbale din 1 Ianuaru 1887, in care pe lãnga afaceri curente s'au pertractatu raporturile despartimenteloru dela Abrudu, Desiu, Brasiovu si afacerea traganata cu testamentulu lui Mateiu Kiss dela Lugosiu	1—2	adunarei generale si pertractarea unoru afaceri ale scólei, se ia din nou in discussiune vendiarea casei testate de Titie; apoi raportulu despart. Abrudu despre taxele incassate si curentii . . . . . 15—16
Celu din 26 Ianuaru cu raporturi dela despart. Fagarasiu, Simleu, Sibiiu, Turda	3—4	Procese verbali din 23 Augustu 3 si 9 Septem. in care obvinu raporturi noue dela despart. Abrudu, Selagiu, Clusiu, Reghinu, cu mai multe sume de incassari si alte afaceri . . . . . 17—18
Din 4 Martiu. Se ia la cunoscintia resolutiunea in. ministeriu relativa la deschiderea scólei de fete; raportu dela desp. Brasiovu; transpunerea cancelariei comitetului la nou alesulu secretariu; publicarea mai multoru taxe de membrii si numeróse afaceri curente	7—8	Diece processe verbali, in care pe lãnga alte lucrari se ia in discussiune indelungata proiectulu regulamentulu internu alu scólei de fete si se votédia, dupa care urmãndu unele dimissiuni se punu si acelea la ordinea dilei . . . . . 19—20
Altele din 8 si 11 Aprilie. Raportulu dela despart. S. Sebesiu; afacerea dela Desiu pentru vendiarea casei testate de fericitulu Titie; catalogulu fórte lungu alu membriloru cari au platitu tacsele; impartirea de stipendii si ajutóre; protocolulu de colaudarea adaptariiloru radicali facute la casele asociatiunei in sum'a de 11946 fl. 63 cr. v. a.; câteva afaceri curente	9—10	Procese verbali din 31 Oct. si 8 Novembre, in care pe lãnga ce se desbate si adópta regulamentul pentru class'a complimentara, se aplica si unele persóne femeiesci la acea classa 21—22
Din 16 Maiu. Mesuri preparative luate pentru tînerea exameneloru publice la scól'a civila de fete; raportu dela despart. Simleu si Naseudu; incassari de taxe; daruri de carti si alte curentii 11—12	11—12	Din 21 Novembre, in care se ia la cunoscintia planulu unei colectiuni de modelle originali romãnesci din diverse regiuni locuite de romani, spre a le avea in internatu pentru deprinderea eleveloru in lucruri de mãna cu caracteru romanescu si cu gustu alesu; proiectulu de budgetu anualu pentru scól'a civila de fete; profesori pentru class'a complimentara practica sau a cincea civila; ordinea casei pentru internatu formulata in optu puncte; si curentii 24
Din 16 Iuniu. Raportu dela despart. S. Sebesiu; informatiuni despre scól'a civila de fete a cetatei Clusiuului	13—14	Din 6 Decembre despre mór'a dela Vidr'a si testamentulu parochului I. Mezei 24

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cólc pe luna si costa 3 florini val. austr., pentru cei ce nu sunt membrii asociatiunei.
Pentru strainatate 9 franci (lei noi) cu porto postei.

Abonamentulu se face numai pe câte 1 anu intregu.
Se abonédia la Comitétulu Asociatiunei in Sibiiu, séu prin posta séu prin domnii colectori.

Sumariu: Despre micșiorarea numerului serbatoriloru. — Nicolac Borbol'a. — Malari'a s'au frigurile intermittente (febris intermittens, Wechselfieber, Fievre intermittente. — Internatulu si scól'a romàna superióra de fete in Sibiiu. — Proceșu verbalu alu comitetului asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu luat in siedint'ia dela 1 Ianuaru n. 1887. — Publicatiunile Academiei din Bucuresci (Urmare si fine). — Bibliografia. — Anuntiu de abonamentu.

Despre micșiorarea numerului serbatoriloru.

Au trecut presté treidieci de ani, de cându se scrie si la noi uneori câte ceva despre necesitatea de a micșiora numărulu serbatoriloru si celu pușinu a invetia pe poporu se distinga intre serbatori legate sau cum le mai dicu „imperatesci“ si intre cele bisericesci sau calugaresci. In anii din urma s. sinodu alu Romàniei au aflatu de lipsa a le reduce la 36. Fórte multe si atâtea. La noi acésta cestiuone a fost tractata chiaru de càtra imperati.

Sub Nr. 42862 din 3 Octobré 1786 imperatulu Iosifu II. vediendu si cunoscèndu fórte bine urmarile cele mai triste si ruinatórie a le multimei serbatoriloru, a regulatu mai àntaiu si a marginitu numerulu acelora numai pentru locuitorii gr. orientali (neuniti). Presté pușinu inse a decisu cá sè se defiga numerulu serbatoriloru si pentru locuitorii gr. catolici uniti, pentrucá, precum se dice curatu in cerculariulu Guvernului Ungariei din 20 Februariu Nr. 7596/1787 scrisu in limb'a germana, pe lângá celelalte folóse a le micșiorarei serbatoriloru se resulte in acésta privintia a uniformitate necessaria intre acéstea doué confessiuni (zur Erzielung der möglichsten Gleichförmigkeit zwischen den Unirten und Nichtunirten es allerdings nothwendig wäre). Asia s'a compusu din nou unu altu cerculariu cu un'a seria de serbatorile adoptate si țnute in biseric'a orientala, inse cu stergerea de trei, adeca S. Sav'a, Constantinu si Elena, si S. Paraschiva, despre càre se dice in cerculariu, ca neunitii (grecii, serbii s. a.) le-aru avea pe acelea cá serbatori nationali. Prin urmare pentru gr. catholici (romani, ruteni si romani slavisasi in Croati'a) imperatulu Iosifu II. normà acéstea serbatori:

In Ianuaru: 1 Taiarea impregiuru. 6 Baptismulu Domnului. 30 Trei santi.

Februariu, 2 Intempinarea Domnului.

Martiu 25 Bun'a vestire.

Aprile 23 S. Georgie.

Iuniu 24 Nascerea SS. Ioanu botezatoriulu. 29 SS. Petru si Pavelu.

Iuliu 20 Profetulu Elia.

Augustu 6 Schimbarea la fatia. 15 S. Maria mare. 29 Taiarea capului lui Ioanu Botezatoriulu.

Septembre 8 Nascerea S. Mariei. 14 Inaltierea S. Cruci.

Octobré 26 S. Dimitrie.

Novembre 8 Archangelulu Michailu. 21 Intrarea in bisericu.

Decembre 6 S. Nicolae. 25 Nascerea Domnului. 26 Soborulu Précuratei. 27 Archidiaconulu Stefanu.

Pe lângá acéstea:

Vinerea patimiloru. Lunia Pasciloru. Marti luminata.

Inaltierea. Lunia Rosaliiloru.

Sum'a 26 de serbatori legate pentru locuitorii gr. catholici. Dela tóte celelalte imperatulu nu numai dispensédia pe toti, ci totodata comitte episcopiloru gr. catholici cá se publice si se faca a se publicá mereu in diecesele loru acea vointia préinalta, éra preotii se dea si exemplu cu fapt'a, lucrându si indemnându pe ómeni in alte dile. Acelasiu cerculariu s'a inaintatu si la comitate si la municipalitatile cetatiloru, s'a tradusu si in unele limbi ale patriei; celu pușinu noi ne aducemu bine aminte, cà inainte de acésta cu vre-o 55 de ani amu aflatu acestu decretu imperatescu pe grind'a cea grósa curmedisia dela fruntariulu unei bisericu in partea de càtra altariu. Se mai adauge, cá punerea in lucrare sè se incépa cu 1 Maiu (20 Aprilie) 1787.

Originalulu acestui actu imperatescu este in limb'a germana, care in dilele lui Iosifu II ocupase loculu celei

latine in afacerile statului; regularea si respective micșorarea prea marelui numeru alu serbatoriloru se vede motivata pe largu, prin urmare decretulu intregu este si asia de lungu, in càtu in lips'a de timpu nu amu fostu in stare pentru astadata a'lu decopia intregu; preste acèsta ne place a crede, cà daca amu cauta bine, dóra s'ar afla undeva, pe grind'a vre-unei biserici din cele mai vechi de lemnu din tiér'a intréga vreunu exemplariu tiparitu romanesc, càndu apoi s'ar putea tipari din nou nu numai din punctulu de vedere ce avuse Iosifu II. cu emitterea unoru decrete precum este acesta, ci si din alte cause serióse, precum ar fi revisiunea numerului serbatoriloru strictu christiane orientali, asia precum si pre câte se aflaserã trecute in cartile rituali ale acelei biserici pàna inainte cu siepte sau optu sute de ani. Cu aceeași ocaziune ar fi sè se si clasifice din punctu de vedere mithologicu, prin urmare si nationalu istoricu inca si acelea serbatori numeroșe ethnice sau asia numite paganesci, prestate cum amu dice preste anulu intregu, la care poporulu nostru, éra mai alesu femeile nóstre mai ținu cu adevérata cerbicia, care pre unii carturari ii revólta, in locu de a luá in màna mithologi'a si cu aceea studiulu cunoscutu sub nume de Ritus Romanorum, a culege tóte asia numitele serbatori babesci, a se informá de aprópe din ce cauza, cu ce scopu se ținu acelea serbatori, scurtu, a face unu studiu comparativu din cele mai instructive, studiu de care tocma noi avemu trebuintia asia de mare, precum acèsta se intempla mai raru la alte popóra. Se observamu bine, cà in mintea popóreloru greco-latine si in vió'i'a loru imaginatiune S. Ilie de ecs. ține locul lui Joie, S. Georgie alu lui Marte, S. Nicolae trece de patronulu corabieriloru (Marinari) la toti grecii; S. V i n e r e 'si are si in Bucuresci biserica propria, la care alérã femeile in tóte grigile, in neajunse, morburi, calamitati familiare; mai sunt si alti sànti, pe cari poporulu ia substituitu in imaginatiunea sa lui Esculapiu si Hygeei, dupace numele acestora disparusera cu totulu inainte cu multe sute de ani din traditiunile si din memori'a lui. Poporulu are pàna si contra lupiloru si altoru fere carnivore o serbatóre, precum aveau ethnicii divinitati de paduri si codrii, apoi pe Ercule care sugrumá balauri, hidre, lei carii exterminau turme de oi, junghia porci selbatici, tauri furiosi, nimiciá paseri rapitóre s. a.

In véculu nostru alu 19-lea carturarii cei mari se ocupa si cu o sciintia, careia ei ii detera nume de Filozofi'a religiunei. Noue romaniloru ne-ar folosi daca amu filozofa puçinu asupr'a mai multoru resturi de religiune ethnica politheista, câte se mai aflá inradecinate nu numai la poporulu nostru, ci si la altele, éra mai cu preferentia la popórale neolatine si la celu grecescu; apoi se le dicemu acelor resturi ori cum ne place, credintia desiérta, superstitiuni, fantasii, nebunii, copilarii, dara se le cunóscemu pe tóte si se le studiamu asia precum facu si carturarii altoru natiuni, cari isi intindu studiile loru comparative intre actualitate si intre unu trecut mai departatu si decátu este fundarea Romei, epepele lui Homeru, inscriptiunile de pre piramide, scriptur'a cuneiforma etc. Superstitionile religióse domnitóre

la poporulu nostru facu o parte fórte respectabila din istori'a nóstra cea mai vechia. S'au perditu numele vechi si s'au schimbatu cu altele; se cercetamu inse bine si vomu vedea cà simburele, cà essenti'a credintieloru greco-latine au remasu conservate si inradecinate pàna in dio'a de astadi, ceea ce se póte proba mai la totu pasulu, mai alesu daca ne vomu féri a ne bate jocu de superstitiuni inainte de a ne informa bine despre natur'a loru.

Scopulu principale alu imperatului Iosifu II. cu regularea serbatoriloru a fost mai multu nationalu-economicu, adeca de a indupleca pe cleruri si pe popóra, cà serbându dile mai puçine se lucre mai multu, se si càstige mai multu, anume in dilele sale, pre càndu poporulu tieranu robia câte 104 de dile in brazd'a domniloru feudali, dedea dieciuieli, purtá si tóte sarcinele statului mai totu singuru, ajutatatu numai puçinu de càtra locuitorii orasielor. Protestantii au conservatu cele 52 de dumineci, au cassatu inse pe cele mai multe alte serbatori legate, pe care le ținusera pàna erau si ei catholici. Imperatulu vedea de ex. in Germani'a, cu càtu prosperédia mai bine unu poporu decátu altulu, daca va lucra numai cu optu dile mai multu preste anu, càci la unu milionu si la diece milióne de parchi de bratia sanetóse acelea optu dile producu de siguru càstigu de multe milióne. Este sciutu cà imperatulu daca urá lenea, nu'i placeau nici superstitionile; avuse prin urmare cuventu de a provocá pe archierei si pe cleru cà se'i stea in ajutoriu in ambele directiuni. Gloriosii sei antecessori, adeca Mama-sa si mosiu-seu Carolu VI inca au cercatu a regula óresicum serbatorile, inse dupa unu principiu, care nici-decum n'a putut prinde radecina nici dupa incercari violente de aprópe cincidieci de ani. Este sciutu, cà (abstractiune facèndu de serbarile superstitióse) biserica orientala are serbatori mai multe decátu cea latina, éra acèsta mai multe decátu cea de confesiunea protestanta. Carolu VI. a decisu, cà toti locuitorii monarchiei fàra diferentia de confesiuni se fia obligati a ține serbatorile bisericeii latine. Spre acestu scopu au emanatu mai multe decrete si resolutiuni imperatesci, dintre care unele fórte aspre. Noi dintru acelea vomu cita pe câteva, pentru cà sè se védia, cà ace-a mesura fusese reu alésa, apoi executata si cu violentia, prin urmare cà nu era nici o mirare, daca ea intimpiná preste totu resistentia, care mai erá incordata si prin diversitatea riturilor, precum si prin acelor doue calindarie Iulianu si Gregorianu.

Cele de àntài urme ale silei de a ține serbatorile ritului latinu si locuitorii de alte confesiuni, se afla in una préinalta resolutiune din 7 Ianuariu 1731 subscrisa Carolu, mai la vale comite Ludovicu de Battyán et Petrus Végh. — In acelasi anu cu acelasi scopu a mai esitu si resolutiunea prea inalta din 6 Aprile.

A trei'a resolutiune dela acelasi imperatu venita la palatinulu si la gubernulu Ungariei relativa la locuitorii de legea serbésca amestecati printre catholici, a lé caroru serbatori sunt obligati a le ține, a emanatu in 28 Novembre 1732.

In anul 1735 din caus'a violentelor religiöse s'au revoltat neunitii cá si reformatii in câteva comitate ale Ungariei, dupa care capulu conspiratorilor macedoneni serbu Pero Szegedinetz impreuna cu alti complici sei au peritu pe róta si taiati in patru.

Cu tóte acestea cam dela 1747 cestiunea serbatorilor éra si ajunse la ordinea dilei, ceea ce se cunoşce din doue préinalte resolutiui dela 24 Ianuaru si 7 Martiu 1747, éra in 3 Iuniu aceluiasi anu se impune popiloru protestanti indatorirea, cá serbatorile catholice se le publice si in bisericile lor. Cu resolutiunea din 5 Octombrie 1747 sunt siliti din nou si neunitii. Aceeasi mesura se repete asupra lor in 18 Decembre 1758, apoi in 15 Ianuarie 1759. Dupa câteva ani vedindu curtea imperiala cá acatholicii nu se supunu, cu resolutiune din 10 Novembre 1765 se reinnoescu mesurile anterióre.

Lucrurile ajunsesera la atáta, in cátu mai pe urma insasi Elisabet'a imperatés'a Rusiei pasise la mijlocu in Vien'a prin ambasadorulu seu, ceea ce se scie atátu din o instructiune data acestuia de cátra suveran'a sa, instructiune tradusa si in romanesce, conservata in condic'a mitropoliei din Bucuresci, cátu si din unu preainaltu rescriptu alu imperatesei Mariei Teresiei dela 27 Iuliu 1752, in care Maiestatea sa reflectandu la multele planşori si napastuiri, cu a caroru descriere o supara mereu locuitorii si clerulu „de ritulu grecu si natiunea illirica“ *), in acestu actu imperatescu pre atátu de inportantu pre cátu si lungu, aduce prelatiloru catholici aminte, cá nu'i da màna cá sè se strice cu imperatés'a Rusiei, cu care se afla in aliantia; deci prea ss. lor se fie mai moderati, sè lucre mai in tacere; totu asemenea cere imperatés'a cá se moderedie si hyperzelulu mireniloru catholici.

Dupa atátea incercari desierte in fine imperatulu Iosifu II. delaturà tóte mesurile violente si precumu amu premisu mai in susu, apucà cestiunea serbatorilor din punctu de vedere nationalu-economicu, sau vorbindu si mai limpede, din interesu de a vedea pe poporu prosperàndu, pentruca prin acésta se crésca si prosperitatea statului. Ne mai aducemu cu totii aminte din alte acte si mesuri ale lui Iosifu, cá elu isi pusese in capu cá se traga in Ardealu, in Banatu si mai departe pe Sav'a, Tis'a, Dunare in susu cátu s'ar putea mai multi romani, serbi si bulgari din tierile vecine. Mai virtosu din acésta cauza ilu iritase asia tare si revolutiunea románésca din 1784 cá si resistenti'a cerbicósa a clasei feudaliloru. Tóte celelalte probleme legate strinsu cu cestiunea serbatoriloru nemuritoriulu monarchu le dete in grij'a clerului si a capetelor luminatè, de care se voru fi bucurandu popórele de ritulu resariténu.

*) Resolutiunea imperatesei se incepe asia: „Reverendissime etc. Quam multa animi nostri molestia suscipiamus quereias et gravamina graeci ritus et Illyricae Nationis cleri et populi in Regno nostro Hungariae et Partibus eidem annexis numerose subsistentis ab aliquot signanter retroactis annis frequenter admodum isthuc delata etc“. Nu mai putea suferi nici imperatés'a necurmatele góne confessionali.

Noi credemu cá dupa o suta de ani impliniti, este timpulu cá generatiunile actuali competente in cestiune sè se ocupe de problem'a frumósa si fórtè salutaria lasata de cátra imperatulu Iosifu II. in grij'a cleruriloru. S'aru insiela fórtè reu aceia cari aru mai crede, ca prin serbatori multe s'ar sustinea religiositatea in poporu. Tocma din contra, prin câteva din acelea se sustine coruptiunea, degradareá, saraci'a rusinósa, apoi: magnum pauperies opprobrium, jubet quidvis et facere et pati“. Cu totulu altele sunt mijlócele intiepte si sigure de a nutri, conserva, inradeciná religiositatea in poporu, éra nu inmultirea serbatoriloru. Poporulu nostru are simburile religiositatiei plantatu in sufletulu seu din cum pórtá mamele fetii sub inimele lor. Pentru-cá se nutresci si se asigurí acelu simbure divin, nu ai nici o trebuintia de 50—60 de serbatori preste cele 52 de Dumineci. Si ce venitu póte se aiba unu parochu, fia si dela una miie de poporeni sarántoci, destrabalati, datori la frundia si la érba, nauci de beatur'a otravitóre? Nu cumva cei cátiva cruceri dela câteva femei nepu-tintióse?

Dupa noi chiaru si cele 26 respective 29 serbatori normate prin imperatulu Iosifu II. sunt prea multe. Ací inse manum de tabula. Védia clerurile romanesce cum voru face se prosperedie poporulu acesta fatia cu enormele sarcine publice, precum si fatia cu teribil'a concurentia a milióneloru de bratia straine, care nu se simtu ferecate in legaturile multimei de serbatori.

Sibiiu in 1 Ianuaru 1887.

G. B.

Nicolae Borbol'a*)

Riulu ce curge incetu, prin valcele umbróse, nutresce si fructifica in tacere tíermulu seu, floricele crescú si inflorescu in giurulu lui, éra caletoriulu ostenitu afla adapostu si recreare in ap'a cea recoritóre. Pentru-ce se nu merite dar' elu recunoscinti'a caletoriului in aceeasi mesura, cá acelu fluviu puternicu, care de sí pórtá povar'a nailoru incarcate, dar' nu arare-ori esindu din albi'a sá çauséza imense daune, cari nu se potu lua in comparatiune cu folosulu ce intinde. Pre Nicolae Borbol'a abia 'lu cunoscea lume despre alta, decâtu cá densulu a fostu Nestorulu Diecesei a Oradei mari. Viéti'a intréga a lui s'a resfrántu in virtutea filantropiei cátra ai Nostri. Contribuirile sale imense au fost totu atátea jertfe aduse, pe altariulu culturai Natiunei nóstre. Dar tóte aceste erau apretiate intr'unu cercu restrínsu, pentrucà elu a dusu o viétia retrasa, fiindu modesti'a incorporata. Lumea care judeca din cele esterne, n'a strigatu osana meritelor sale. Éta biografi'a lui: Nicolae Borbol'a s'a nascutu

*) Acésta biografia scrisa fára flori si frase si totusi frumósa din natur'a sa, ne venise târdiu dupa mórtea canonicului prepositu Borbol'a spre a se publica in Observatoriu. Avuse-ramu cuvinte a o pune intre rezervate. Astadi o punemu aici, unde se conserva mai bine memori'a faptelor crestinesci, humanitarie si nationali.

la 26 Novembre 1783 in comun'a S. Andreiu Comit. Bihari'a din parinții Gavrilu Borbol'a si An'a Popovicu. Tata-seu a fost preotu in acea comuna. Scólele le-a absolvatu in Orade. In anii 1802—3 a ascultatu filosofia. La 1805 a depusu esamenele cu calculi eminenti din drepturi. Dupa aceea fú la anulu 1807 tramisu la Universitatea Pestana pentru ascultarea teologiei.

Aici incepù elu a'si desvoltá minunatele sale talente, cându peste 4 ani nu numai cá primulu eminentu escelandu, a lasatu cursulu teologicu, ci si cá licentiatu s'a intorsu acasa in diecesa. La anulu 1811 fú hierotonitu de preotu, de nemuritoriulu episcopu Sam. Vulcanu. Dupa hierotonia numai decátu a fostu aplicatu lângá oficiulu diecesanu de episcopulu Vulcanu. Dupa cererea lui a fost dispusu de parochu in Savaciu; de aici increderea marelui Archiereu i conferi directoratulu scóleloru diecesane. Activitatea si zelulu manifestatu in noulu seu postu numai au imultitu meritele lui; dreptu aceea la 1813 fú numitu canonicu onorariu. Onorurile, cu care a fostu distinsu, i-au servitu numai de indemn nou, spre a'si polei si cultiva calitatile sale escelente. La anulu 1816 fú denumitu profesoru de dreptulu naturei si dreptulu gintiloru „Jus naturae et universalis gentium“, in Academia de Orade. Pregatindu-se din studiile juridice la anulu 1822 depunèndu tóte rigorósele, in acelasi anu a obtinutu diplom'a de doctoru in drepturi. In anulu 1835 fú numitu canonicu actualu. In academi'a Oradana a mai propusu drepturile cambiali, comerciale si sciintiele politice. Repausatulu in decursulu a loru 30 ani cá profesoru de drepturi a inaintatu cu ideile vécului alaturea cu celelalte generatiuni contimporane, in diversele ramuri ale sciintiei pâna la adencele betránétie asia, încátu elu cu dreptu ar fi potutu dice despre sine „auditi voi tineri pe acestu betránu, pe care cá pe june ilu ascultau si betránii.“

In anulu 1846 la cererea lui s'a pensionatu. Repausându in 1839 nemuritoriulu episcopu Samuilu Vulcanu, cine aru fi potutu avea mai multu dreptu la scaunulu episcopescu cá Nicolae Borbol'a, celu cu o eruditiune deosebita, procopsitu in tóte ramurile sciintiei, petrunsu de simtieminte românesci, dar' si atunci simtiemintele au premersu meriteloru, si acésta nu puçinu a contribuitu la delaturarea lui. La anulu 1850 fú numitu prepositu capit. éra in anulu din urma fú decoratu cu crucea ordinului Leopoldinu.

Nestorulu eparchiei Oradei mari, dupa unu morbu de 10 dile a repausatu cá preotu de 66 ani, canonicu de 42 ani, profesoru de drepturi de 30 ani, cá prepositu capit. de 27 ani in etate de 94 ani. Meritul principalu alu repausatului in tóta viéti'a sa estinsa mai pe unu secolu a fostu ajutorarea tineriloru lipsiti; câte 2—3 tineri preparandi avea intretinere la elu. Binefacerile lui cátra bietii tierani români, din giurulu Oradei ajunsi la miseria erau nenumerate. Ce i-a facutu drépt'a n'a sciutu stèng'a. Recolt'a rea din anulu 1854, cea mai mare parte a populatiunei române din giurulu Oradei, o silí la starea deplorabila a cersí; elu indata grabí de a impartí bucate intre români din comunele invecinate.

In Orade se affá vr'o 500 familii române scapatate, in asia numitul subrbu „Teguleria“, cari pentru departare neputèndu umblá la biserica nici la scóla, cá nu cumva se degenereze acestia, Borbol'a le-a ziditu o capela si scóla, care l'a costatu 9000 fl. pentru a caroru susținere a depusu o fundatiune de 2000 fl.; afara de acésta suma mai depuse 600 fl. pentru ajutorarea invetiatoriului acelei scóle.

In ce mesura a zacutu lui Borbol'a la ánima sórtea misera a invetiatoriloru celoru ajunsi la neputintia, a doveditu un'a fundatiune depusa de cátra elu in suma de 2000 de floreni v. a., ale carei interese sunt a se distribuí in totu anulu spre acelu scopu.

In tèmplulu lui Bach, luându mari dimensiuni furturile in orasiulu S. încátu vitele nu erau asigurate ale bietiloru români din comun'a Sititelec, sermanii locuitori nesciinduse cum se se apere contr'a talhariloru, au cugetatu a dá alarmu prin tragerea clopoteloru, dar' neavèndu clopote au recursu la ajutoriulu repausatului, care indata a dispusu a torna unu clopotu de 3 centenarii si l'a donatu bisericeii acelei comune. In anulu 1873 grasându choler'a in comunele invecinate române: repausatulu a impartitu bucate, bani si sumane (siube) intre veduvele si orfanii remasi. In favórea familiei sale repausatulu a facutu o fundatiune in seminariulu domesticu románu dela Orade in suma de 3000 fl; inse nefiindu cine se aiba pretensiune din famili'a lui, din venitul acelu fondu primesce ajutoriu unu tènèru lipsitu de mijlóce. In testamentulu seu a dispusu de siese mii fl.; din care suma parte s'a impartitu intre legatarii rudenii ai repausatului; parte intre alti legatari, in specialu a lasatu o fundatiune de 500 fl. pentru pruncii seraci ai comunei române Sarcaieu, din cametele aceleia sunt a se procurá vesminte si caltiaminte pe sém'a loru.

Destulu cá ori-unde erá dorere de alinatu, bóla de ingrijitu, lacrimi de stersu, elu se affá pretotindeni, intre ai nostri. Positiunea s'a inalta n'a fost pentru elu o marfa, de care s'ar fi folositu elu cá de unu gradu ad Parnassum.

Se dea provedinti'a cá se avemu astfelu de prelati cátu de numerosi, cari asemenea se 'si implinésca misiunea. !Fie'i tierin'a usióra si memori'a binecuvèntata!

NB: Fóia beletristica „Familia“ comunicându biografi'a repausatului, cu aceea incheie: cá repausatulu in testamentulu seu a dispusu pentru scopuri scolarie si bisericesci a se da suma considerabila, care dispusetiune inse, precumu scie, inca nu a ajunsu a fi licuidata. Pentru atestarea adevèrului lasu se respunda protocolulu Capitulu g. cat. alu Oradei-mari, pe care'lu acludu aici in copia, alu carei originalu se affa la acelu Capitulu:

Series Protocolli.

Sessionis Capitularis die 5 Aprilis 1879 per Capitulum gr. Cath. Magno Varadinense asservatae.

88. Spectabilis Dominus, Desiderius Borbola advocatus, heres pie denati Nicolai Borbola Praepositi Capitularis, tenore testamenti relict, decisionis item I. r. Tribunalis M. Varadinensis ddto 11 Decembris 1878 Nro. 14, 122 P. latae in hodierna sessione Capitulari exolvit summas,

per defunctum Capitularem praepositum Nicolaum Borbola in diversos scopos ecclesiasticos et dioecesanos legatas, siganter:

Fundo dioecetano 90 fl. cum summa	
10 fl. in procentuationem soluta	100 fl.
2. Fundo pauperum	200 fl.
3. Fundo viduo orfanali diecesano	80 fl.
4. Iterum fundo pauperum	200 fl.
5. Ecclesiae g. cath. Sallyiensis	200 fl.
6. In procurationem librorum, vestium, et aliorum necessariorum, prolibus scolam g. c. Sallyiensem frequentantibus	500 fl.
7. Ecclesiis in Diecesi Patrono destitutis cum summa 100 fl. in procentuationem soluta 1000 fni.	900 fl.

In summa . . . 2170 fl.

Determinatum est:

Summam 2170 florum, per piae memoriae Nicolaum Borbola praepositum capitularem, in scopos diecesanos legatam et hodie per illius heredem Desiderium Borbola exolutam levari, illamque sine fructificationis cassae parsimoniali Bihar inferri; in merito autem domus Capitularis sub Nro 374 sitae et per denatum nominatum praepositum sicut et per illius heredem Desiderium Borbola secus et huius familiam inhabitatae, illud adnotari, ut heres nominatus juxta usum et consuetudinem in hocce Capitulo observatam, circa illam domum Capit. necessarias reparationes inomisse fieri procuret, secus et contrario casu, hocce Capitulum nominatum heredem ad illas reparationes perficiendas via processus quoque adstringere non intermittet.

Sig: M. Varadini 5 Aprilis 1879.

per Ioannem Kuuk m. p.,
Canonicum Cancellarium.

vidi:

Ioannes Korhány m. p.,
Canonicus lector et praeses Capituli. (L. S.)

Ideiglenes Nyugta.

300 fl. az az Háromszáz forintokról, melyet alólírtak, mint a Nagy Váradi g. cath. káptalan képviselői a néhai Borbola Miklós N. Váradi volt N. prépost úr által a hátrahagyott végrendeletének 4-i pontja értelmében szent misékre lelke üdveért hagyott összeget, végrendeleti végrehajtó Borbola Dezső urtól a mai napon felvettünk.

Kelt N. Várad 1878 September 30.

Korhány János m. p.,
g. kath. olvasó kanonok.

Kuuk Iános s. k.,
kancellai kanonok.

az az 300 fl.

Din acestea este lamuritu, că executorulu testamentului a satisfacut vointiei ultime a repausatului in privinti'a dispusetiunii lui pentru scopuri scolare și bisericesci, si licuidarea din partea lui s'a executatu cu tota promptitudinea si conscientiositatea inca in anii 1878, 1879. Dar este caracteristicu, de si nu chiar de admiratu, că din departare de 30 miluri se dovedesce acestu adeveru, acelaia din centru, care ar fi avutu datorinti'a sa avea cunoscintia mai vèrtosu despre acestu adeveru.

D. B.

Malari'a sau frigurile intermittente (febris intermittens, Wechselfieber, Fièvre intermittente*).

Aruncându o privire speciala asupra situatiei locului, asupra calitatii pamèntului si a conditiunilor climatice ale teritoriului din partea sudica a Transilvaniei; avèndu in vedere percurgerea celui mai insemnatu fluviu din scump'a nóstra patria, care nu arare-ori esundédia fructiverulu terenu alu acestui orasiu Alba-Iuli'a, unde spre ajungerea scopurilor nostre culturale ne aflam adunati, — asia credu că acésta tema alésa va fi bine nimerita cu intentiunile culturale ce le urmarimu.

Tem'a cá atare din punctu de vedere laicu pare'a fi neinsemnata. Reflectându inse la numerósele urmari daunóse sanatatii si pricinuite din infectarea morbida a malariei, — in sciinti'a medica ocupa unu obiectu de discussiune dintre celea mai importante.

Pentru aceea folosindu-me de ocasiunea bine venita, cu permissiunea Dvóstra 'mi permitu a ve legá si a ve atrage pe vr'o câteva momente nobil'a atentiune asupra tratarii acestui obiectu hygienicu.

Frigurile intermittente, dupa symptomele si dupa caracterulu loru de ivire au o multime de numiri, tóte inse cunoscute sub numirea científica — malaría. Se mai numescu inca si friguri paludine — (dela palude, adeca locu plinu de apa statatória, balta), friguri palustre — (dela paluster si palustris, paludinosu baltosu).

Malari'a este unu morbu netransportabilu, curatu miasmaticu devenitu din influinti'a intocsicarei palustre.

Desvoltarea matèriei bolnaviciose a malariei, depinde dela anumite conditiuni si impregiurari teritoriale. Afectiunei acestui morbu sunt espusi mai cu séma locuitorii cari sunt avisati a traí in ținuturile mocirlóse, baltóse si umede.

Este constatatu, că elementulu morbidu se produce din descompunerea putreda a planteloru. La acésta ne dau esplicare de ajunsu bolnavirile malarice ivite intre locuitorii terenurilor mocirlóse si espuse esundariloru de apa.

Intinderea si marginirea friguriloru intermittente stau in raportu cu sporirea ori dessecarea locuriloru baltóse si cu putrejunea planteloru.

Cându conditiunile de putrefactiune, d. e. prin frigu, prin esundare de apa ori prin dessecarea totala a baltiloru si a lacuriloru statatóre au disparutu, atunci si frigurile inca incetédia, — inse cu întórcerea starei de mai 'nainte éra-si se sporescu. De aici se deduce, că paludismulu arata bolnaviri mai numeróse in acei ani si in acelea perióde ale ano-tempului, când dupa ploii abundante si dupa esundari de apa urmédia caldura si seceta. De aici se explica si impregiurarea, că bolnavirile de

*) Dissertatiune care fusese destinata a se ceti in Adunarea generala ținuta in Alba-Iuli'a 9 Augustu 1886.

friguri preste iarna se curma, vér'a inse si tómn'a iar se inmultiescu.

Epidemii de friguri potu veni si in alte locuri necoperite cu balti si nemocirlóse; la cercarea mai speciale inse stratele subterane ale acestoru ținuturi totdeun'a paru a fi bogate in materii organice putrificate. De asemenea natura sunt si frigurile paludine a caroru aparițiune stă in legatura cu spargerea si cu sapatu'r'a paméntului necultivat. Spre probarea acestei afirmari, fara de a ve trimite atentiunea binevoitoare in alte ținuturi mai indepartate si necunoscute, ve oprescu pe unu momentu la lini'a ferata — Clusiu-M.-Osiorheiu-Alba-Iuli'a. Cându cu ocasiunea lucrării la acestea linii ferate 'mi aducu aminte cum in Cosiocn'a, M.-Ludosiu si in alte puncte, lucratorii zacéu de friguri cu gramad'a, éra colórea caracteristica a fetiei loru aratau de departe, că organismulu loru este infectatu de malari'a, adeca de aeru inpuțitu care au petrunsu fiinti'a loru.

Abstragendu dela acea afirmare, că nu tóte locurile baltóse si mocirlóse sunt favorítóre pentru producerea elementului morbidu, este decisu, că patri'a frigurilor paludine se afla acolo unde se ține mai multa umediala, celu puçinu esperienti'a facuta in mai multe tieri a doveditu, că prin canalizarea terenuriloru nimicindu-se putrefactiunea planteloru, au incetatu si frigurile endemice.

Se susține că infectiunea corpului cu elementulu morbidu, care se cuprinde in stratulu de sub suprafaça pamentului se întempla parte prin apa, parte prin aeru. Infectarea mai probabila este sér'a si nóptea, adeca atunci cându si evaporarea gazuriloru din interiorulu paméntului inca este mai puternica. Pe bas'a acestoru hypotese, scrutatoriloru celoru mai renumiti le-a succesu că se afle elementulu morbidu in stratele pamentului, in aeru si in apa.

Prin scrutarile din timpulu mai nou efeptuite in jurulu Romei — Klebs si Tomasi Crudeli au reusitu a descoperi substanti'a stricaciósa in nisce parasite de plante cu o desvoltare mai inferióra, cari pórtă numirea de baccile malarice. Acesti respectabili autori spanu, că virgul'a malarica se cuprinde atātu in paméntulu ținuturiloru paludine, cātu si in sângele bolnaviloru paludati.

Autorulu francesu Richard atribue febrele malarice unui microbiu: oscilaria Laveran, care in globurelele sangelui se sporesce că si gârgariti'a in linte. Microbiulu descoperitu in sângele bolnaviloru cresce si se desvólta pentru a cuprinde interiorulu celuleloru sangelui.

Fàra de a mai aminti incercarile numeróse existente in acésta privintia, trebue se recunóscinu, că descoperirile de pân' acuma nice-de-cum nu sunt inca finite. Pentru completarea acestora, scrutatoriloru din viitoriu le remâne inca o lacuna destulu de mare de implutu. Multi voru reflectá si la impregiurarea, că frigurile predominantu si in alte locuri sbicite. Acestea casuri teoretice potu fi cātu de numeróse; inse nici decumu nu servescu spre combaterea esperientieloru probate, pentru-că in substratululu superficialu si uscatu alu paméntului totdeun'a

s'au aflatu strate si parti umede, din cari prin crepturile suprafetiei pamentului — materi'a bolnaviciósa tocmai asia a pututu produce infectare că si din locurile paludóse.

Afara de cauzele amintite mai potu fi si alte impregiurari necunoscute, cari inca contribue la producerea substantiei morbide. Este aprópe de adeveru, că substanti'a morbida prin valurile aerului se transpórta si in alte locuri din apropiere, cari nu se afla in conditiunile de putrefactiune anumite mai sus. Unele ținuturi sunt cercate de nisce epidemii de friguri mai grave si mai periculóse; in altele din contra frigurile au decurgere cu multu mai usióra si se ivescu in forma sporadica. Epidemiile de friguri grave de multe-ori sunt premergetóre cholerei, ori grasédia deodata cu acésta bóla si cu disenteria, fara că se fimu in stare a ne esplica caus'a legaturiloru ce esista intre acestea morburu.

Estensiunea teritoriale a friguriloru este fórté insemnata. Sub clima caldurósa numai acolo nu se ivescu, unde este seceta continua.

Sub zon'a rece frigurile nu pré domnescu. In patri'a nóstra siesurile de lângă Tis'a, Dunare, cea de lângă Muresiu, si teritoriile mocirlóse ale Câmpiei sunt recunoscute că cuiburi de friguri intermittente.

Elementulu morbidu infectédia organismulu prin canalulu de digestiune, in care ajunge aerulu pe care'lu inspiramu si ap'a beuta, ambele ingrecate de materii morbide. Fàra deosebire de secsu si etate inclinarea spre friguri este generale, încātu chiaru si prunci se potu nasce cu simptome de friguri.

Persónele din ținuturile libere de acestu morbu, asiediându-se in locurile infectate sunt mai espuse infectiunei. Individu slabiti din mai multe cause sunt mai susceptibili decâtu altii.

Convingerea generala este, că escessele in mánçari, nutritia cu póme, cu crastaveti, cu pepini si cu alte fructe necópte si stricate, apoi recél'a si incordarea puterei fizice marescu inclinatiunea spre morbu.

Dela manifestatiunile morbide si fórté variabile ale intocsicarei paludismului s'au luat in folosintia si deosebitele numiri, cari caracterisédia diversele tipuri ale febriloru intermittente.

Dintre numerósele forme celea mai cunoscute sunt:

I. *Frigurile simple intermittente.*

(*Febris intermittens*).

Tipulu acesta alu friguriloru se manifestédia prin nisce accese regulate (*paroxismus*), intrerupte cu intermissiuni de timpu liberu (*apirexia*). In timpulu apirexiei asupr'a infectatiloru nu se observa simptome de morbu. Fenomenele friguriloru dupa infectarea premergetóre aparu intr'unu tempu fórté scurtu, abia de vr'o câteva ore. In unele casuri dela infectare până la ivirea acceseloru trecu mai multe dile si septemàni. In genere incubatiunea la friguri arata a nu fi mai lunga decâtu vr'o câteva dile sau celu multu 1 septemàna. In timpulu incubatiunei asupr'a individiloru nice nu sunt semne decidietóre, ei se tenguiescu mai multu de lips'a apetitului, au durere de capu, de cruci si de siele, se intindu si

casca, sunt cuprinsi de nisce fiori impreunate cu oboséla generale. Temperatur'a corpului arata urcare moderata. Splin'a încâtva apare cam inflata. Dupa acestea simptome premergătoare sau dupa cumu amintitu, si fara de ele, paroxismulu adevratu urmédia cu tóta vehementi'a.

Accesele de friguri constau din trei perióde: frigu, caldura si asudare. Sub period'a de frigu stadium frigiditatis bolnavii sunt obositi si somnorosi, casca si se intindu, durerile de capu si de siele devinu mai intensive. Fiorile se transformá intr'o recéla estinsa pe intregu corpulu, care 'si ajunge culmea cu accesulu de scuturatura. Durerea de capu trece de multe-ori in ametiala profunda.

Bolnavii sunt cuprinsi de o resuflare frecuentata si de simtire caracteristica, cá si când aru fi cercuiti pe sub cóstele peptului. Ei sunt de totu schimbatu, ochii le aparú infundati, pelea 'i pallida, rece si intieposiata (cutis anserina). Budiele si vârfulurile degeteloru sunt vinete. Pulsulu de si comprimatu, este destulu de frecuentu.

Pe lângá tóte cá pelea este rece, temperatur'a corpului se afla urcata. Urinulu desiertatu in acésta perióda este sporitu in cantitate, limpede si transparentu. Fenomenele simtirei de frigu se explica a veni din constringerea spasmatíca (cârcei) a arterieloru periferiale si a musculiloru pelei.

Acésta impededare a circularei sângelui produce simtirea de frigu, intieposiarea pelei, infundarea ochiloru, pulsulu micu si simtiulu de ceruire. Cu finea periodei de frigu incetându constringerea spasmatíca a vaseloru sângelui, fluiditatea vitale 'si reie éراسi circularea regulata si recél'a trece in period'a de caldura (stadium caloris). Pelea devine de totu calda, obradiulu rosiescé, durerea capului este cu multu mai simțitóre, bolnavii sunt nelinistiti, adeseori si fantasédia, pruncii potu fi cuprinsi si de nisce convulsioni — eclampsii sau matrici. Peliti'a gurei aflându-se mai uscata produce sete extraordinara, pulsulu este mai completu si mai fórte. Palpitarea si tonurile ánimei sunt sgomotóse. Regiunea ficatului si a splinei este sensibilá. Temperatur'a se urca până la 40—41 Celsius si in acea staré remâne câte 2—3 óre.

Cu finea periodei de caldura temperatur'a urcata incepe a decada, desiertarea urinului mai concentrata se intempla cu simtire ardietóre, caldur'a preste totu ține câte 2—6—8 óre, in casuri mai grave ține si mai lungu.

Cându sudorile incepu a se arató, paroxismulu ajunge in ultim'a si a trei'a perioda de asudare (stadium sudationis). Sudorile in form'a margeleloru merunte si dese incepu a se ivi pe frunte, pe sub suori si dupa aceea pe intregu corpulu. Tóte celelalte fenomene disparu cu inceputulu asudatului, durerea capului se domolesce, setea se moderédia, respiratiunea si pulsarea frecuentata a ánimei se mai rarescu, greutatea apasátóre a peptului, simtiulu de ceruire, sensibilitatea ficatului si a splinei încéta. Temperatur'a scade la starea sa normala.

Urinulu remâne totu concentratu; dupa desiertare indata incepe a se turburá. Finindu-se period'a nede-

terminavera a asudatului, — bolnavii trecu intr'o somnolentia placuta, cá si cându ar fi fost obositi de vre-unu lucru greu. Cu sfirsitul asudarei intregulu accasu sau paroxismu constatatóriu din celea 3 periode, dupa o durata cam de 6—12 óre de regula se privesce cá finitu. Dupa ultim'a perioda a acceseloru urmédia intermissiunea libera (apirexia) a febriloru, care durédia până la accessulu viitoriu.

Trebue se scimu cá sunt si casuri lipsite de unele periode ale paroxismului, mai desu lipsesce cea de frigu si cea de asudare. Acestea se numescu friguri intermitente necomplete (f. i. incompleta). Adeseori se intempla, cá durerea de capu, lips'a apetitului, obosél'a corpului, sensibilitatea splinei, greutatea apasátóre a peptului si urcarea moderata a temperaturiei remanu si in intervalulu apirexiiloru. Dupa primulu paroxismu de friguri, volumulu maritu alu splinei de sí scade cu repetarea acceseloru, scaderea nice-odata nu se intempla asia, cá splin'a se ajunga la starea ei normale, ba din contra dupa fie-care paroxismu se observa o mica crescere in volumu. Rari sunt casurile de friguri cari fara parasirea tienutului infectatu si fara aplicarea tratamentului medical ar disparea de sine. Conformu cu ivirea acceseloru din deosebite díle frigiditatis se numescu: De tóte dílele, de a trei'a si de a patr'a di. La frigiditatis de tóte dílele, (f. i. quotidiana) accesele se repetédia totu in 24 óre câte-odata; la celea de a treia di (f. i. tertiana) in 48 de óre; in celea de a patra di (f. i. quartana) dupa de trei ori 24 óre.

Cându in tóta diu'a sunt dóue accese, unulu mai slabu decâtu celalaltu, le numimu friguri cotidiene duplicate (f. i. quotidiana duplicata). La frigiditatis tertiane duplicate (f. i. tertiana duplicata) in 2 díle observamu unu paroxismu mai puternicu si in a trei'a di unulu mai slabu.

Frigurile antepunetóre (f. i. antepone ns) sunt acelea, ale caroru paroxisme totdeauna vinu mai de timpuriu. Cându accesele urmédia mai târdiu, se numescu friguri postpunetóre (f. i. postpone ns). Caus'a acestoru varietati n'ó cunóschemu; se crede cá dietetic'a neregulata grabesce accesele. Cu întârdierea paroxismeloru se formédia friguri de a trei'a sau de a patr'a di si vice-versa.

La frigiditatis subintrate (f. i. subintrans) accesele sunt de totu prolongite asia, încátu acelea fara de a se termina, si trecu in altele urmatóre. Frigiditatis intermittente cronice potu avea si accese neregulate (f. i. erratica). In genere luându, accesele de friguri obvinu in restempurile de dupa amédi si mediulu noctil. Frigiditatis de dupa amédi sau celea ivite in órele de séra, cari pórtá caracteru intermittentu, sunt suspicióse, pentru-cá potu sta in legatura cu alte morburi febrile.

De-sí frigiditatis aparú cam cu paroxismele loru regulate si obicinuite, totu-si la pruncii de sub 5 ani in period'a frigiditatis observamu simptome fórte moderate asia, încátu numai prin agera atentiune a parintiloru ne putemu orienta. Convulsioniile, cliposél'a, fantasarea, trasari-turile si alte fenomene nervóse mai desu se arata la prunci decâtu la adulti. Din impregiurarea, cá frigiditatis

se repetiescu si dupa-ce indiviidii si-au schimbatu loculu infectatu cu altu *tenuu mai sanatosu, se deduce că elementulu morbidu mai lungu tempu 'si sustine influinti'a bolnavicioasa asupr'a organismulu. Recidivarile mai usioru provinu din escesse dietetice, din recela si din alte inpregiurari nefavorabili. Infectatii atunci se potu privi liberi de frigurile paludine, candu au trecutu mai multe septemani fara de accese.

Asupr'a causei acceseloru de friguri cu siguritate nu ne potemu pronuntia. Multi sustinu probabilitatea, că caus'a este a se atribui functiunei vitale a parazitelor infectatore strabatute in partile consitutive ale sangelui. Dejá de multu se dá cu socotela, că urmarile consecutive ale malariciloru trebue se stea in combinare cu alteratiunea sangelui; nu se scie inse care elemente ale lui sunt alterate si cum. Multi autori sustinu, că celulele rosii sunt espuse suferintiei, pentru că s'au aflu distruse si scadiute in materi'a loru pigmentosa, care in form'a bucatieiloru (granule) merunte prin circularea sangelui dau ansa la formarea inchiagariloru embolice aflate si descoperite cu ocaziunea autopsiei in vasele capilare ale ficatului, ale splinei, ale creriloru, pelei, renunchiloru si in ale altoru organe ale corpului.

Acestea granule pigmentose nu potu se fia altu-ceva, decâtu hemoglobin'a celuleloru rosii si distruse. Se adeveresce acesta si din schimbarea reportului numericu dintre globulele rosii si albe. Celea rosii in urm'a acceseloru de friguri se observa a fi reduse, pe candu celea albe sunt sporite. Din alterarea pathologica si din circularea impedecata a sangelui devenita in urm'a emboliiloru vaselor capilare ale pelei se esplica si colorea caracteristica suria-murdara ori galbina a pelei indiviidiloru torturati timpu mai indelungatu de friguri.

Totu din amintit'a causa cresce mai mare si volumulu splinei si alu ficatului. S'au observatu si casuri de acelea, unde splin'a in hipertrofisarea continua a si plesnitu. Volumulu maritu alu splinei se constata forte usioru prin pipaire, sub costele peptului, de laturea stanga a liniei axilare ajungendu si trecendu de multe-ori pana la regiunea publica si in laturi pana preste lini'a umbilicale a abdomenului. Pe suprafati'a splinei hipertrofiate se simtu ridicaturi si adancaturi; marginile sunt dure, ingrosiate, contrase si diformate. De asupr'a ei nu arareori se audu si nisce tonuri sgomotose ale circularei regulate a sangelui.

Splin'a ori si de cate ori este transformata si in degeneratia amiloida. Ficatulu de si in mesura mai mica, arata totu asemenea schimbari ca si splin'a.

Catarulu de stomachu si de intestine, apoi semnele de galbinare, forte desu stau in legatura cu suferinti'a de friguri.

Renunchii arata semne de inflamatiune cronica si de degeneratia amiloida. In asemenea casuri urinulu este mestecatu cu sange, contine albumina si cilindre hyaline. Sistemulu nervosu inca nu remane neatinsu. Afectiunea malarica se manifestedia si cu simptome de neuralgii, paralisa si de conturbari mentale.

Din celea relatate pana aci putemu vedea, ca intoxicatiunea malarica prin alterarea sangelui produce o multime de urmari bolnaviciose in organismulu omului, cari tote la olalta conducu la nutritie slaba, la bola de apa, la scaderea puterei fizice si la alte slabiciuni generali ale corpului cunoscute sub nume de *Cahexia*.

II. *Frigurile periculose.*

(*febris intermittens pernicioasa seu comitata*).

Acesta forma de friguri are caracteru primejdiosu. Fenomenele acceseloru sunt asia de vehemente, incatu dupa alu doilea sau alu treilea paroxismu se finescu cu morte. Febricitarea 'i mai multu continua, bolnavii se afla intr'o stare de totu deprimata conformu celoru cari patimescu de langore; sunt nelinistiti, fantasedia nincetatu si'su cuprinsi de convulsiiu nervose forte puternice. In starea loru de deliriu sunt aplicati a se periclita nu numa ei pe sine, ci si pe personele din jurulu loru, fara de a ave cunoscintia despre celea ce facu (f. i. *maniacalis*). In alte casuri convulsiiunile nervose semana cu celea ale epilepsiei — (f. i. *epileptiformis*). Altii sunt atacati de paralisa ca si candu ar fi loviti de gutta (f. i. *apoplexiformis*). Caus'a acestoru convulsiiuni se atribue efectului provenitu din astuparea vaselor sanguine ale crerului prin amintitele bucatieile pigmentose. De ca sub paroxismulu friguriloru perniciose pulsarea animei devine din ce in ce mai slaba; de ca extremitatile sunt de colore cianatica si reduse in temperatura, candu vocea regusita este de totu slaba, candu se arata matrici, diarhea si vomari impreunate cu reducerea formarei urinului, atunci frigurile se presinta in forma cholerică (f. i. *choleriformis*). In alte casuri paroxismele au decurgere disenterica (f. i. *dysenterica*). Totu in urm'a infectarei paludismului se potu observa complicatii morbide in organele de resuflare si anume se pote causa o hyperemia in plamani, care dá ansa la resuflarea grea si la apasatura caracteristica a peptului. Functiunea slabita a animei pote agrava fenomenele pana la aedema plumaniloru. Sunt si friguri de acelea, a caroru periclitate se arata prin curgeri de sange in nari sau in alte organe ale corpului.

III. *Frigurile intermittente larvate.*

(f. i. *larvata*).

Sub acesta numire se cuprindu o multime de fenomene nervose ivite cu paroxisme si interinissiiuni regulate ca si frigurile adeverate. Acestea nervositati prin tratamentul de china de regula disparu. Frigurile larvate au caracterulu neuralgiiloru, sunt insocite de nisce simptome febrile transformate in paroxisme regulate.

Mai desu se observa neuralgi'a nervului supraorbitalu, mai raru a nervului infraorbitalu, a celui occipitalu, a celui ischiadicu si in fine neuralgi'a lui *Vagus* cunoscuta sub numele de *gastralgia*. De acesta categoria se tinu paralisa sensibilitatii si a miscatei, scurgerile de sange, edem'a extremitatiloru, si urdicariti'a de pele cari provinu in accese regulate.

IV. Frigurile malarice remittente, continue.
(febris malarica remittens — continua).

Tempulu acesta de friguri se deosebesce de càtra celelalte prin aceea, cã accesele numai in càtv'a sunt reduse, inse fãra de intermisiunile cunoscute. Originea lor malarica o dovedescu casurile cari mai de tempuriu ori mai târziu trecu intr'o modificare curatu intermittenta.

Frigurile remittente 'su impreunate cu dureri vehemente de stomachu, cu vomari si cu diarea.

In casurile mai grave iau unu aventu typhoid si dau ansa la mai multe complicatiuni grele si periculose, precumu curgeri de sânge din nari, in renunchi, in stomachu si in intestine, aprindere de plumãni, galbinare, convulsioni si altele — cari tôte la olalta facu o stare de totu complicata asia, in càtu numai cu deosebita atentiune putemu face diagnos'a differentiale. Precum la frigurile periculose asia si la acestea, dupa o durata de vr'o câteva zile bolnavii parte prin vehemente convulsioni, parte prin debilitatea si paralis'a ànimei potu càdea jertfa morbului.

(Va urmã).

Internatulu si scól'a romãna superiõra de fete in Sibiu.

Acestea doue institute infiintiate intre multe si mari greutati s'au deschisu numai in 3/15 Septembrie 1886, adeca abia inainte de patru luni. La institute destinate a servi si folosi pe generatiuni inainte, patru luni de zile nu se potu considerã nici macaru cã inceputu alu activitatiei lor; asediamente precum sunt si acestea au trebuintia celu puçinu de atãti ani càte luni au trecut dela deschiderea lor spre a'si confirma in fapta necesitatea de a fi, dreptulu lor de existenta. Cu tôte acestea se pôte observa si pãna acuma din mai multe parti ale romanimeii nu numai o simpla curiositate, dara unu interesu fõrte viu de a sci si a cunoște pre càtu s'ar putea din esperientia imediata atãtu starea in care se afla elevele din internatu càtu si progresele din scõla. Dorinti'a parintilor cari au pe ficele lor aici si acelor cari nu le au, de a sci indata acuma totu, este prea naturala; cã-ci ea purcede din iubirea lor ferbinte de parinti càtra scumpele lor fice. Cu tôte acestea noi îi rugamu cã si in casulu acesta se aiba patientia celu puçinu pãna la finea anului scolasticu, era pãna atunci se dea crediementu acelor tati de familii, dintre cari unii venira din distantie considerabili, precumu din Banatu si din Silvani'a, cã se vedia in ce stare se afla ficele lor anume in internatu. Pe doi domni din aceia 'i audiramu si noi insine laudãndu in termini doiosi internatu, scõla, ordine, disciplina, era in càtu pentru victu, ne dise unulu dintre acei parinti: Mai pe tôte le-am vediutu rumeõre, cu fetie pline si vesele, pare cã aru fi mamele lor lãnga ele. Apoi cã in persõn'a directõrei li s'a si datu una mama, care pe lãnga o cultura superiõra si unu temperamentu fericitu a si sciutu a se afla iute la inaltimea chiamarei sale, a si in-

pune prin auctoritatea personala heredita dela neuitatulu seu parinte rapitu dintre noi impreuna cu alti càtiva, pe semne spre pedeps'a nõstra, intre impregiurarile cele mai asupritõrie.

Profesori si profesõre alesi de càtra comitetu dupa cumpanirea tuturor impregiurarilor intre marginile trase de lege insoçita de numerose ordonantie ministeriali, sunt petrunsi cã si comitetulu de greutatea problemei, a carei deslegare le stã inainte; ei lucra in liniste calma, asemena economului muncitoriu, care ese des-deminetia la aratu si semenatu, la grapatu si sapatu, la plivitu de buruene rele, era mai departe isi pune tóta speranti'a in ajutoriulu Dumnedieului parintiloru nostrii.

Internatu si scõla sunt prevediute cu tôte mobiliile si requisitele necesarie intr'o mesura ce ar face onõre la cele mai bune institute neromãne din acẽsta tiera.

O dificultate mare credemu cã trebue se simtia si se invinga personalulu nostru didacticu in cei de antã doi ani, cunoscuta si la alte institute nõue, cã adeca multe eleve care vinu din afara, de pre la alte scõle neromãne spre a fi primite in una din cele patru clase superiori, instruite pãna acum de ex. in limb'a germana si mai virtosu in cea magiara, cunosc reu sau mai nici decum limb'a materna romana; preste acẽsta la unele se cunosc tôte urmele unei instructiuni mechanice asia, cã miclele fiintie nu intielegu mai nimicu din càte au invetiatu in alta limba. Copile fõrte destepte dela natura si din parintii lor, prin aceea instructiune cu totulu straina de geniulu romanescu, primita in limba straina, vinu in pericolu de a nu mai intielege nimicu din càte se pare ca voru fi invetiatu in càtiva ani perduti. Cei cari s'ar indoii despre acestu adeveru, n'au decãtu se facã proba, luãndu unu numeru de fetisiõre dintru o scõla buna curatu romãnesca si altele totu atãtea romancutie, care voru fi studiatu in vre-o scõla curatu maghiara, tôte din aceeasi clase si tôte cu calculi buni si prea buni, se le examinedie din aceleasi materii, pe celea in limb'a romana, pe acestea in limba maghiara si apoi cine are curagiul, sè se remasiẽsca. Numai cei cari au cercatu, potu se'si faca idea clara despre puterea farmecatõre a limbei nõstre intru desteptarea mintei si agerimea judecatiei prunciloru.

Din acestea urmẽdia, cã toti parintii, a caroru limba materna in familia este limb'a nõstra nationala, commitu erõre fõrte mare, daca'si dau pruncii mai àntãiu la scõle de alte limbi si nu la scõle romanesci celu puçinu in cei de àntã patru ani la fete si 6 ani la feciorasi. Sunt siliti a face esceptiune numai parintii din acelea tinuturi, pe unde din o cumplita nefericire nu se afla giuru impregiuru nici o scõla romãnesca de dõmne-ajuta. A datu Ddieu inse, ca chiaru si scõlele romanesci pentru fete se inmultiescu pe anu ce merge intru atãta, cã proprietarii scõleloru au inceputu se simtia lipsa de invetiatoresce celu puçinu pentru cele mai mici, la lucru de mãna si deprindere in purtare cuvenita sexului femeiescu.

De unde se luamu pe acelea invetiatoresce?

Cu acẽsta intrebare ajunseramu la unu momentu alu educatiunei nõstre nationale, care merita cea mai

de aprópe luare-aminte nu numai a tuturor parintiloru de familii, ci a tuturor adeveratiloru romani de pretotindeni.

Cá se avemu invetiátore, trebuie se le dámu undeva ocaziune de a se prepara bine pentru vocatiunea lorú grea si mai delicata de cátu este a tuturor profesoriloru si instructoriloru de sexu barbatescu. Se aplicamu femeii de ori unde, cunoscute necunoscute, de ori-ce limba, rassa, religiune, pâna si de acelea care fusesera mai inainte acritie in asia numite societati ambulante, precum vediuramu la maghiari chiaru si in anulu trecutú unele exemple cu urmari fatali si scandalóse in gradulu supremu? Credemu tare, cá adeveratele mame romane, a caroru casa pentru ele este altariu, voru simtí fiori reci la audiulu întrebarei puse acilea, si 'si voru dice siesi: Decátu *se'mi dau fic'a mea pe mâni de acelea, mai bine voiú se nu invetie nimicu mai multu, decâtú atáta cátu sciu eu: a fi consórta iubítore si credintiósa, mama doiósa, económa activa si pastrátore, crestina evlaviósa, romána devotata pentru libertatea nationala si a patriei nóstre“.

Apoi éca, unulu din scopurile principale ale internatului si ale scólei superióre de fete din Sibiiu este si acesta, de a ímpinge si inainta instructiunea pâna acolo, cátu in stadiulu din urma se vedemu resarindu din ele si unu cursu regulatu de preparandia sau cum se dice in tíer'a vecina, scóla normala.

Intre alte scrupole pe care le avusera sau dóra le mai au unii si altii relative la acestea institute, este si acela de exemplu, cá ce? adeca Asociatiunea face scóla superióra si internatu pentru familiile din Sibiiu cu banii nátiunei?

O inculpare cá acésta póte se fia numai productulu unei fantasii prea aprinse. Mai ántáiu cá familiile romanesci fruntasie multe puçine câte se afla in Sibiiu, nu aveau trebuintia nici de scóla superióra si cu atátu mai puçinu de internatu pentru fetitiile lorú. Internatulu celu mai siguru si celu mai eftinu pentru fiecare din ele este aici in locu, cas'a si famili'a propria, éra directórea cea mai auctoritativa este mam'a familiei, cându cu neteditulu si sarutatulu, cându cu nuilusc'a si ingenunchiarea lângá mesciór'a de lucru. Éra scóla? Reuniunea femeiloru romane din Sibiiu cá mame cu durere de inimá, trecusera cu vre-o patru ani inainte pe la nasulu barbatiloru cu scól'a lorú de cinci clase infintiata pentru fícele lorú cá prin farmecu, fára a ne complimenta prea multu pe noi barbati. Apoi, nu cumva familiile acestea sunt sibiiene din mosi de stramosi? Abia vre-o trei din ele; tóte cealalte sunt venite din diverse parti a le Transilvaniei, inca si din Banatu, éra altele se afla in consangenitate prin casatorii cu familii románesci din Ungari'a, câte una din Brasiovu, Bucuresci, Tergovisce, Craiov'a. De aici vine, cá mai nici un'a din ele nu se simte átrasa cátra Sibiiu prin asia numitulu patriotismu pathologicu, pe care daca'lu voru fi avendu, apoi ilu întielegu pentru tíer'a intréga locuita de romani. Femeile inse isi disera: Ne aflamu odata asiediate aici cu barbati nostri, cu cari Ddieu

ne-a datú si fice. Voimu se le crescemu pe acestea inaintea ochiloru nostri atátu de bine pre cátu se póte aici in Sibiiu, inse totodata in spiritu romanescu si conformu cerintieloru societatiei europene celei mai alese si mai sanetóse, pentrucá ele sè se póta face demne de barbati romani destinati de provedintia a compune clasa de frunte a societatiei romanesci, de ómeni tineri, esiti de prin universitati, academii civili si militare, din seminarie de preoti si alte institute de rangulu acelora.

Daca femeile cugetara asia, cum trebuia óre se cugete barbati cu respectu la educatiunea sexulu femeiescu? Sè se mai uite cu manile incrucite cá in dilele vechi, cum feciorii lorú „din lipsa de fete románe cultivate“, precum se dicea pe atunci, se'si lege capulu cu altele, dela care se'si audia mai târdiu: „Te búdós oláh, eu amu facutu omu din tine, din grati'a mea si a parintiloru mei ai ajunsu tu acolo unde te affi“.

Intre acestea femeile se insoçira mai ántáiu intru o reuniune de cântari inainte cu vreo diece ani, pentrucá music'a apropia si inblandiesce; dupa aceea isi formara reuniunea de cultura intru întielesu multu mai largu. Dara de unde capitalu? „Vomu dantia“, isi disera ele, „si vomu scóte din parchetulu salei dela „imperatulu Romaniloru“ cu piciorusiele nóstre pe fie-care anu celu puçinu câte 300 fl. netto; vomu deschide si o loteria, un'a miniatura de espositiune, dela care vomu incassa vre o trei mii; in fine vomu mai scutura si busdunarile barbatiloru de fiorinii cáti le remánu dela tarocu, preferantia si sugara“.

Asia facura cocónele romane din Sibiiu si éca, ele infintiara si scóla de fetitie, in care s'au datú pâna acuma câteva examene semestrali, alu caroru resultatu a storsu mirarea si laudele inspectorulu regescu.

In aceiasi ani trei adunari generali ale asociatiunei transilvane tînite la Desiu, Brasiovu, Orascia, adeca in trei parti diferite ale tíerej, au recunoscutu imperiós'a necesitate a infintiarei unui internatu si a unei scóle superióre sau cum amu dice cu terminu mai usitatu pe la noi, a unui gimnasiu micu pentru fete, au si votatu sumele cunoscute din acte pentru ajungerea scopulu salutariu. Asupra tínutului si localitatiei, in care sè se ridice acelea institute, nu a fostu in acelea adunari nici o discussiune. Sciau toti membri, cá resiedinti'a Asociatiunei si a comitetului seu se afla in Sibiiu, prin urmare cá realisarea planulu de scóla si de internatu este neasemenatu mai facilitata prin comitetu, decâtú daca acelea s'ar infintiá ori unde airea in lipsa totala de supraveghiare imediata.

Cu acestea nici-decum nu voimu a sustiné, cá dóra nu aru mai fi si alte puncte din Ungari'a si Transilvani'a, care ar merita fórte cá se aiba cátu mai curéndu institute de educatiune precum sunt acestea romanesci infintiate in anulu expiratu la Sibiiu. Chiaru zelulu ce se manifestá din partea femeiloru nóstre in anii din urma la Clusiu, Oradea, Abrudu, Mediasiu, Fagarasiu, mai de curendu in Silvani'a, in Dev'a si pe airea, este proba invederata despre o prea dorita pornire in directiunea acésta, alaturea cu exemplele frumóse si pline de incu-

ragiare date de càtra scólele confessionali de fete, care se afla in activitate de mai multi ani in Blasiu si in Brasiovu, precum si alaturea cu pregatirea din cunoscintie pedagogice si aplicarea de preste treidieci de insetiatóre pe la scólele din dieces'a Aradului.

Puncte fòrte acomodate pentru institute superióre romanesci de fete aru mai fi Lugosiulu si Caransebesiulu, apoi fia acelea confessionali sau de caracteru neconfesionalu, numai sè se scia din capulu locului, cà in acelea se crescú fete de romànu asia, cá se remàna pàna la mórte romane, éra nu se devina ceea-ce numimu corcituru, individualitati neutre, hermafrodite in sensu nationale, intelectuale, póte si morale. Unu inceputu inse trebuia sè se faca undeva; elu se facù in Sibiiu si de aici are se fia continuata infintiarea altora, indata ce se va realiza unu alu doilea capitalu si intr'aceea voru esí de aici eleve apte pentru functiunea de profesóre. Capitalulu bagatu in acestea institute numai càtu este convertitu, adeca prefacutu in edificiu solidu si frumosu din chartia moneta*). Cu càtu acestea institute voru fi cercetate mai bine, cu atàtu voru scadea spelele tinerei eleveloru in internatu si totusi capitalulu investitu in acela se va amortisá, sau mai exactu, se va formá unu capitalu nou in favórea altoru institute.

Unii puçinu credinciosi s'au temutu si se mai temu, ca internatulu nu se va inpopora in proportiunea largimei edificiului cu eleve romàne, sau mai exactu, din lipsa de familii romàne cu dare de màna, care se póta purtá spelele ordinare si extraordinare pàna la 250 fl. v. a. pe anu pentru càte o elevá. Tocma asia se temeau unii ómenii de exemplu antierti cu ocasiunea deschiderii internatului de baiati infintiati la Blasiu de càtra Escel. sa domnulu archiepiscopu si metropolitu Ioanu Vancea; multi nu credeau ca se voru aflá o sutá de parinti cari se fia in stare de a platí càte 100 fl. pe 10 luni, a si inbraca pe fii loru; càndu colo, indata in anulu urmatoriu directiunea fu necessitata a refusá primirea mai multoru tineri buni, din lipsa de incaperi, prin urmare si din punctu de vedere higienicu, care in acelu institutu se observa cu multa rigóre. Mai multu decàtu atàta: s'au aflatu parinti cari au cerutu, cá fii loru se aiba victulu la mesele profesoriloru, càci ei platescu si mai multu cu tóta placerea, ceea ce se si intempla in adeveru.

Internatulu de fete din Sibiiu s'a potutu deschide precum s'a disu mai susu, cu dóue septemàni mai târziu intre multe dificultati, càci totu inceputulu este greu; parintii ne mai putèndu asteptá scirea positiva despre deschidere, unii 'si detera ficele la institute de alte limbi, éra altii le mai tinura acasa pentru anulu acesta, si totusi intre cele 22 interne avemu si din locuri departate, un'a si din Bucovin'a, éra clasele scóleloru le cercetèza preste 60 de eleve.

Din informatiuni autentice trase spre ex. din Banatu aflamu, cà in cele nóue (9) institute de fete infintiate cu

*) Adeca din bani, alu caroru cursu in comparatiune cu valoarea monetei de auru este scadiutu 24—25%.

mari spese de càtra Escel. domnulu episcopu Bonnaz dela Temisiór'a se afla sute de eleve romane; anume in celu din Lugosiu, facutu pentru vre-o 300 de fetitie, aprópe 1/2 sunt romane. Intrebati apoi, càtu costa pe parinti intretinerea ficeloru in acelea scóle, ce intielegu ele din càte invétia acolo, in ce spiritu este facúta educatiunea loru si càtu le-a mai remasu din sentimentele loru nationali. Tóte acelea institute potu se fia de modelu, minunatu de bune pentru sexulu femeiescu de alta nationalitate, sau de nici-o nationalitate si de alte confesiuni si rituri religióse, sau de parinti cosmopoliti. Noue asemenea educatiune si institutiune nu póte se ne convina. Dara in fine, o vorba cá o suta: romanii voiescu se'si crésca de aci incolo ei insii fetele, asia cum se pri-cepu ei, sub immediat'a loru priveghiare, pentru-cá se scia, ce femei au se ia in casatoria fii loru.

Unii confrati puçinu pretentiosi audindu de scóla superióra se mai si temeau, ca comitetulu ar cugetá se scótia nu sciu ce filosófe din fetele loru, adeca din gimnasiu micu filosófe cá Socrates, Plato, Marcu Aurelu, Kant si càti altii. O, cà de ar da Ddieu se scótia romanii totu femei filosófe din scólele loru, adeca filosófe intru intielesu adeveratu femeiescu, corespundietoriu naturei, organismului si destinatiunei loru providentiale, cá adeca se nasca prunci sanetosi, se'i crésca in fric'a Domnului, se fia totu atàtea coróne ale barbatiloru, se comande in afacerile femeiesci ale casei cá nesce regine, se fia curate intru tóte intielesurile cuventuhui. Éca filosofi'a femeiesca ce se va propune in cursu de cate patru ani ai scólei superióre romane de fete in Sibiiu.

In dio'a nascerei Domnului.

G. B.

PARTEA OFICIALA.

Nr. 2/1887

Procesu verbale

al comitetului asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romànu, luatu in siedinti'a dela 1-a Ianuarie n. 1887.

Presiedinte: Iacobu Bolog'a, vice-presiedinte. Membrii presenti: G. Baritiu, B. P. Harsianu, I. Popescu, Dr. Il. Puscariu, E. Macelariu, Z. Boiu, P. Cosm'a.

Secretariu: Dr. D. P. Barcianu.

Nr. 1. Tipografi'a archidiecesana presenta 2 conturi, unul de 283 fl. 45 cr. v. a. pentru tiparirea si espedarea „Transilvaniei“ in semestrulu alu II-lea alu anului 1886 si unulu de 3 fl. pentru tiparirea unui apelu in caus'a scólei de fete la olalta in sum'a de 286 fl. 45 cr. (Nr. 407/1886).

— Sum'a de 286 fl. 45 cr. se avisèza la cassa pentru a fi platite, anumitu cele 283 fl. 45 cr. din positiunea bugetului, menita pentru tiparirea fóiei „Transilvania“, ér cei 3 fl. avèndu a se pune in contulu scólei.

Nr. 2. Cei doi secretari si cassariulu asociatiunei presenta consemnarea speseloru de drumu facute cu caletori'a la

Alb'a-Iuli'a si îndèretu, cu ocasiunea adunarei generale a asociatiunei transilvane din a. 1886 in sum'a totala de 30 fl. v. a. (Nr. 414/1866).

— Se aviséza la cassa spre platire la mân'a numitiloru functionari.

Nr. 3. Directiunea despartiemèntului VII. (Abrudu) presenta cu datulu 2/8 a. tr. protocolulu adunarei generale a despartiemèntului tinuta la 1 August in Câmpeni, dimpreuna cu sum'a de 218 fl. 60 cr.

Din acestu protocolu se vede ca:

a) din sum'a de restantie dela membrii pro 1885 s'au incassatu 80 fl., dela membri noi 35 fl. si dela membri ajutatori 93 fl. 60 cr. (la olalta sum'a de mai sus);

b) s'au inscrisu membri noi: Dr. V. Pred'a avocat, Iuliu Porutiu, parochu in Câmpeni, Ioan Maioru parochu gr. cath., Pompiliu Sterc'a Siulutiu din Rosi'a, Stefanu Giure'a, proprietariu, Ioanu Barsu, preotu gr. cath. in Bistr'a;

c) se cere dela comitetu o lista a tuturor membrilor asociatiunei din acelu despartiemèntu, dela intemeierea asociatiunei încóce;

d) se inaintéza comitetului o cerere a reuniunei femeiloru din Abrudu, pentru unu ajutoriu in favorulu fondului acestei reuniuni, cu scopu de a se inaintá adunarei generale a asociatiunei;

e) s'au tinutu unele declamatiuni;

f) s'a decisu tinerea adunarei generale viitóre in Lupsi'a satu.

Èr din partea directiunei se cere si unu conspectu alu celoru ce au platitu tacsele in 1885, si o copia a protocolului adunarei generale precedente. (Nr. 278/1886.)

— Adevèrindu-se primirea sumei de 218 fl. 60 cr., celelalte servescu spre sciintia cu aceea, ca conspectele cerute se voru trimite, dar subcomitetulu este avisatu a'si tinè si insusi in evidentia pre membrii si tacsele platite, precumu si a'si face insusi inainte de a se trimite comitetului centralu, copiile protocóleloru, ce sunt a se conservá in archivulu despartiemèntului.

Membriloru noi se voru trimite diplomele; cererea reuniunei femeiloru, fiindu presentata adunarei generale, se afla resolvata prin conclusulu acesteia.

Nr. 4. Directiunea despartiemèntului XII (Dees) presenta protocolulu siedintiei subcomitetului de dto 29 Iulie a. t. din care se vede: ca s'a alesu in loculu dlui Alexe Bogdanu, cassariu alu despartiemèntului Dl Dr. Dumitru Cint'a, candidatu de avocat, si s'a decisu infiintierea unei bibliotecii a despartiemèntului sub administrarea parochiei gr. cath. din Dees. (Nr. 265/1886.)

— Spre sciintia cu aceea, ca alegerea dlui Dr. D. Cint'a de cassariu se admite numai pentru casulu daca se face membru alu asociatiunei, èr càtu pentru bibliotec'a despartiemèntului in conditiunile indigitate in propunere, decisiunea se va luá in legatura cu conclusulu respectivu alu adunarei generale a despartiemèntului.

Nr. 5. Directiunea despartiemèntului XII (Dees) presenta la 5 Augustu a. t. protocolulu adunarei generale a despartiemèntului, tinuta la 1 Augustu in Csaki-Garbau, si prin

avisu postalu 222 fl. 69 cr. ca tacse dela membri, venitul u unui balu si alu unei colecte facute la acèsta adunare.

Din protocolu se vede ca:

a) s'a cetitu o disertatie de preotulu I. Petranu din Fizes St. Petru: „despre educatiunea si chieamarea mamei in familie“, si alta despre „Maretiulu scopu alu asociatiunei“ de Vasilie Pap, preotu in Poptelecu, cèsta din urma se aclude la raportu;

b) s'a decisu tînerea adunarei generale viitóre a despartiemèntului in Ileanda-Mare;

c) s'a propusu adunarei generale a despartiemèntului ca cu sum'a de 87 fl. 75 cr. ce se afla depusi de subcomitetu la cass'a de economii din Dees, sè se procure càrti romànesci de cetitu si dulapuri pentru conservarea càrtiloru, èr acèsta biblioteca se tréca ca biblioteca pentru casin'a romàna, ce se va infiintia in Dees, sub administrati'a parochiei greco-cath. din Dees si supraveghierea comitetului despartiemèntului, — inse din protocolu nu se vede ce a concludatu adunarea generala;

d) s'a reconstituitu subcomitetulu in persónele Dloru: Augustinu Munteanu, directoru, G. Manu, I. Muresianu, Ioan Velle, George Gradoviciu, avocat, Teodor Hermanu, protopresbiteru, Teodoru Mihaly, avocat, ca membri ordinari, èr Alesandru Racoti, Dr. D. Cint'a, Al. Cherestesiu si Aurelu Munteanu ca suplenti;

e) s'au inscrisu membri noi: Ioan Germanu, preotu in Poptelecu si tractulu protopopescu alu Dèrjei;

f) se arata cà membrulu A. Nedelcu a reposatu (Nr. 282/1886.)

— Spre sciintia adevèrinduse primirea sumei de 222 fl. 69 cr.

Càtu privesce inse infiintierea bibliotecii despartiemèntului in conditiunile indigitate, subcomitetulu este insciintiatu, ca fiindu organu alu asociatiunei transilvane, dènsulu nu pòte infiintia bibliotecii sau altele asemenea, si in urma sè le puna sub administrarea altoru corporatiuni sau altoru societati, ci ceea ce prin mijlóce de ale despartiemèntului se face proprietatea asociatiunei, trebue se remàna, si prin organele ei are sè se si administreze. Procuràrile ce se voru face pentru bibliotec'a despartiemèntului sè se supuna aprobarei comitetului.

Alegerea noului comitetu se apróba cu observarea, ca I. Velle, Teodoru Hermanu, Dr. D. Cint'a si Aurelu Munteanu, numai dupa ce voru fi membri ai asociatiunei potu se si eserciteze functiunea.

Membriloru noi se voru trimite diplomele la timpulu seu, èr disertatiunea acldata se transpune redactiunei „Transilvaniei“ pentru a se procede cu ea conformu regulamentului.

Nr. 6. In legatura cu cele precedente.

— Comitetulu decide a se cere cu urgentia respunsu dela Dl A. Munteanu, avocat, in caus'a remasului d. I. Tiþie din Dees.

Nr. 7. Dl Ioan Borosu, parochu gr. cath. in Zábrány ca esecutoru testamentariu alu reposatului canonicu Mateiu Kiss din Lugosiu, cere dela comitetu informatiuni, daca la a. 1878 s'aru fi primitu de comitetu doue actiuni ale bancei de creditu si economii „Albin'a“ in valóre de 200 fl. si 60 fl. in bani gat'a, dela Dl avocatul I. Maioru din Lugosiu, ca partiala escontentare a celoru doue legate de càte 200 fl. v. a.

facute asociatiunei si fondului academiei de reposatulu Kiss, aratându totodata, ca spera a vedé terminata, in urm'a unui procesu pendentu, si afacerea intregului lasamentu si a escontentarii complete a asociatiunei si a fondului academiei (Nr. 295/1886.)

Din actele ce se afla in arhivulu asociatiunei se vede, ca Dl avocatul I. Maioru din Lugosiu la 28 Augustu 1878 a trimisu comitetului asociatiunei pentru partea de escontentare a numiteloru legate 260 fl. v. a. si anumitu 160 fl. in bancnote, ér 100 fl. in o actiune a bancei „Albin'a“ in valóre de 100 fl. pre cari i-a primitu in aceste valori dela curaturulu massei I. Borosiu, precum dovedescu doue contra-cuitantii ale acestuia, alaturate la raportulu avocatului din anulu amintitu.

In siedinti'a dela 13 Noemvrie 1878 comitetulu adevérindu primirea sumei de 160 fl. in bani gat'a decide retrimitereterea actiunei de sub Nr. 1617 dela „Albin'a“ pentru a se vinde acolo, si a se trimite sum'a de 100 fl. in bani gata, ceréndu totodata a se face dispositiile necesarie pentru trimiterea câtu mai curéndu in bani gat'a a intreget sume ce mai restéza dela numitele doue legate ale canonicului M. Kiss.

Ne urmându trimiterea restului acestuia si nici vre-unu altu raportu dela avocatulu amintitu mai susu, comitetulu a insarcinatu in 13 Maiu 1882 pre avocatulu Fabiu Rezeiu, cu cercetarea staret afaceret, care a si raportatu la 5 Iunie aceluiași anu, aratându ca asupr'a sumeloru inca restante va raportá dupa întórceret P. S. Sale episcopului V. Mihalyi, la care banii remasului dupa canoniculu M. Kiss s'aru afla in pastrare. Acestu raportu inse pâna la datulu siedintiet presente inca n'a urmatu.

— Comitétulu hotaresce a insciintia pre Dlu Borosiu despre staret afaceret cu actiunea dela „Albin'a“, ér pe dlu avocatulu I. Rezeiu a'lu recerca de nou a presentá raportulu promisulu in afaceret legatelor.

Totodata cassariulu si secretariulu asociatiunei suntu insarcinati a tine in evidentia tóte pretensiunile si legatete asociatiunei si a raportá despre staret loru din timpu in timpu.

Nr. 8. Dlu avocatulu Danila Lic'a din Bistritia, invita in contielegere cu alti români adunaret generala a asociatiunei pro 1887 in acestu orasiu. (Nr. 327/1887.)

— Spre sciintia cu aceea, ca invitaret se va tine in evidentia dimpreuna cu celelalte, ce se afla la comitetu transpuse de adunaret generala din Alb'a-Iuli'a din 1886, sau care voru mai intrá la dènsulu in acésta cestiune, ér decisiunea in meritu se amâna pe unu timpu mai târdiu.

Nr. 9. Directiunea despartiemèntului I (Brásiovu) presenta cu datulu 3/15 Decemvrie a. t. protocolulu siedintiet subcomitetului de dto 27 Septembret si celu alu siedintiet de dto 1/13 Decemvrie dimpreuna cu 215 fl. v. a. tacse incassate dela membri ordinari ai asociatiunei din acelu despartiemèntu.

Din acestu protocolu se vede :

a) ca cei 60 fl. trimisi prin raportulu dela 27 Ianuarie 1886 (Nr. 57) suntu tacse incassate dela 12 membri pro 1885 ;

b) ca in conformitate cu indrumaret comitetului centralu de dto 25/3 Nr. 128/1886, directorulu despartiemèntului a facutu dispositiuni pentru incassaret celoru 30 fl. v. a. cari

au fostu incasati, inse nu si predati de servitorulu Lacea, pentru a fi espedati cassei asociatiunei, eventualu promitet a trimite dela sine acésta suma la numit'a cassa ;

c) s'au facutu in conformitate cu indrumaret comitetului de sub Nr. 120/1886 pasii necesari pentru scadaret speseloru de tipariu a disertatiunei despre opidulu „Codlea“, staruinduse ca autorulu, parintet N. Comanescu, se priméscá 12 fl. din acetse spese in sarcin'a sa ;

d) s'a hotaritu tineret adunaret generala a despartiemèntului la 26 Decemvrie st. v. 1886 in Brasiovu ;

e) s'au incassatu tacse dela mai multi membri pro 1884, 1885—1886, in suma de 230 fl., dar ca s'au spesatu, din motivulu acetset incassari din sum'a incassata de 230 fl. sum'a de 15 fl. ca remuneratiune servitoriului, care facu incassarile, din care causa s'au si trimisu comitetului numai de 215 fl. v. a. (Nr. 400/1886).

— Spre sciintia cu aceea, ca se astépta trimiteret câtu mai ingraba a sumei de 30 fl. restanti din caus'a afaceret cu servitorulu Lacea, ear câtu privesce spesaret celoru 15 fl. din tacsete de membri, subcomitetulu e avisatu la §. 27 din regulamentu, conformu caruia tacsete de membrii ordinari sau fundatori ai asociatiunei, formandu parte din averet asociatiunei circumscrisa in §. 26 alu statutelor, nu se potu folosi pentru acopereret de spese de natur'a celoru indicate de subcomitetu, remanèndu deci cá si sum'a de 15 fl. se se trimita cassei centrale, ear acopereret speseloru se se faca pe alta cale, si mai alesu din sumet ce voru intrá dela membrii ajutatori din despartiemèntu.

Sum'a de 215 fl. s'a primitu la cassa.

Nr. 10. Directiunea scólei de fete se róga pentru faceret unei cai pardosite sau unui trotoaru dela pórt'a casei pâna la portalulu edificiuului scolariu (Nr. 412/1886).

— Rugaret se transpune comisiunei esmise in afaceret de zidire ale scólei, pentru preopinaret si eventuala esecutare.

Nr. 11. Directiunea scólei de fete presenta planulu impartiret óreloru pe septemâna la acésta scóla (Nr. 398/1886).

— Se transpune membrulu Z. Boiu pentru studiaret si raportaret asupr'a ei in siedinti'a procsima.

Nr. 12. Dlu Karl Reifenkugel bibliotecariulu bibliotecet c. r. a universitatiet din Cernautiu adeveresce primeret publicatiunilor asociatiunei transilvane, trimitièndu totodata pentru bibliotec'a asociatiunei scrieret Dlui Dr. I. Pallek despre „Coloniile lipovane in Bucovin'a“ si „Catalogulu de lectiuni alu universitatiet pro 1886/7“. Cu acésta ocaziune face cunoscutu, ca in decursulu verei anului 1887, eliminându-se din bibliotec'a universitatiet mai multe dublete, cu invoeret autoritatiloru mai inalte, va trimite si pentru bibliotec'a asociatiunei din trènsel, ear din scrieret sa : „Die Bukowinaer Landesbibliothek“ trimite inca 5 esemplare pentru distribuire intre membri de ai asociatiunei, cari voru dorí sa aiba acésta scrieret. (Nr. 415/1886).

— Spre placuta sciintia, avèndu a se distribuí esemplarele donate pentru acestu scopu.

Nr. 13. Elevii Vincentiu Tolanu dela scól'a reala din Odorheiu, Iosifu Moianu dela scól'a de sculptura in lemnu din Satulungu, si Victoru Stanu dela gimnasiulu de statulu din Si-

biiu presenta atestatele scolare, prin cari dovedescu progresu suficientu.

— Spre sciintia, lasându-li-se in folosire stipendiile si pentru anulu scol. 1886/7.

Nr. 14. Nichita Pascu din Salomonu cere unu ajutoriu de 25 fl. pentru fiulu seu Iulianu invetiaceleu de caltiunariu (Nr. 338/1886).

— Ne fiindu ajutóre de acésta natura disponibile, cere-rei nu se póte satisfice.

Nr. 15. Ioanu Vatasianu, absolventu de class'a a III-a comerciala in Brasiovu multiamescce pentru stipendiulu ce il-a oferitu asociatiunea pàna acum (Nr. 293/1886).

— Spre sciintia, avèndu a se escrie concursu pentru acestu stipendiu vacantu si pentru celelalte cari au devenitu vacante cu inceperea anului scolariu 1886/7.

Nr. 16. Teodor Popu din Borgo-Prund si Comanu Gli-goru din Resinari ceru stipendii pentru continuarea studiiloru (Nr. 281/1886 si 336/1886).

— Cererile se vor pertractá dimpreuna cu cele ce voru incurge la concursulu ce este a se escrie.

Nr. 17. Elia Cismasiu, absolventu alu facultatii de drep-turi din Sibiiu multiamescce pentru ajutoriulu in bani ce i s'a fostu acordatu (Nr. 208/1886)

— Spre sciintia.

Nr. 18. Dr. Rubinu Patitia advocatu in Alb'a Iuli'a in-tréba, daca fói'a asociatiunei se va trimite in acestu anu gra-tuitu membriloru (Nr. 321/1886).

— In conformitate cu conclusulu adunarei generale din Alb'a-Iuli'a espeditiunea gratuita a foiei „Transilvani'a“ pentru membrii asociatiunei, cari au platitu regulatu tacsele pentru anulu premergatoriu se va face cu incepere dela 1 Ianuarie 1887.

Nr. 19. Elia Vlassa canonicu in Blasiu cu ocasiunea trimiterei taxei de membru pe doi ani notifica, ca in Blasiu nu s'ar afla nimeni, colectoru de tacse (Nr. 399/1886).

— Spre sciintia cu aceea, ca in Blasiu esista subcomitetu reconstituitu in tóta form'a, la care se potu platí tacse de membru.

Nr. 20. Au intratu la comitetu tacse de membri si de diplome dela: Andreiu Medanu din Siomcut'a 5 fl. Basiliu M. D. Basiota, jude la trib. reg. in Alb'a-Iuli'a 5 fl. Alesandru Micu, vicariu in Fagarasiu, 5 fl. Simeon Micu, profesoru in Blasiu 5 fl. George Maxim, majoru c. r. in pensiune 5 fl. Dr. Augustinu Bunea, vice-notariu si asesoru consistorialu in Blasiu 6 fl. Ioan M. Moldovanu, Vasiliu Olténu, advocatu amendoi din Blasiu câte 5 fl. Ludovicu Ciato, advocatu, Demetriu Turcu amendoi din Blasiu câte 6 fl. Lazaru Vladu, 1 fl. cá membru ajutatoriu, Avramu Pacurariu protopopu in Ilia-Muresana tacsa pe 2 ani cu 10 fl. prin Dl. Rubinu Patiti'a 49 cá tacse dela Canditu Moldovanu parochu gr. or. in Totoiu, Ioanu Magda parochu gr. ort. in Drimbari, Ioanu Cosieriu advocatu in Alb'a-Iuli'a, si Iuliu Moldovanu in Totoiu si tacse de membri ajutatori: Ludovicu Andrei notariu cercualu in Totoiu 1 fl. pentru diploma, comun'a Apoldulu de josu tacsa pe 2 ani cu 10 fl. Vlassa Elia, canonicu in Blasiu tacsa pe doi ani cu 10 fl. Adam Cristea, croitoriu in Orastie 5 fl. D. Aurelu Chisbac medicu in Buciumu 5 fl. Todoranu Andreiu, din Gherl'a a 2-a rata din taxa pro 1886 cu 2 fl. 50 cr.

— Petra Petrescu din Brasiovu 5 fl. Porre Teodoru din Alb'a-Iuli'a taxa pe jumătate cu 2 fl. 50 cr. I. M. Moldovanu si Simionu P. Mateiu din Blasiu câte 5 fl. Dr. N. Calefariu, din Seliste 5 fl. (Nr. 197, 199, 212, 215, 260, 269, 277, 270, 288, 321, 396, 399, 402, 403, 406, 408, 409, 410, 411/1886.

— Spre sciintia.

Sibiiu, d. u. s.

Iacob Bolog'a m. p.,
v.-presidentu.

D. P. Barcianu m. p.,
secr. II-lea.

Autenticarea acestui procesu verbalu se increde Dloru Dr. Puscariu, Boiu, Cosm'a.

S'a cetitu si autenticatu.

Sibiiu, in 10 Ianuarie 1887.

Dr. Harionu Puscariu m. p. Z. Boiu m. p. P. Cosm'a m. p.

Bibliografie.

Publicatiunile Academiei Romane din Bucuresci.

Aprilie 1886.

Depositu la librariile: Socecu & Co. Bucuresci, Fratii Siarag'a, Iasi. Otto Harrassowitz, Leipzig. — W. Krafft, Sibiiu. — Gerold & Co., Vien'a.

(Urmare si fine).

Istori'a Romàniloru sub Mihaiu-Voda Vitézulu, urmata de scrieri diverse, de Nicolae Balcescu, publicate si insoçite cu o precuvintare si note de A. I. Odobescu. 1 vol. in 8°. L. 4. (Sfàrsita).

Catechismulu calvinescu impusu clerului si poporului romanescu sub domni'a Principiloru Georgiu Rákoczy I. si II; transcriu cu litere latine dupa editiunea tiparita in anulu 1656, insoçitu de un'a excursiune istorica si de unu glossariu de Georgiu Baritiu 1 vol. in 8°. L. 2.—

Psaltirea publicata romanesce la 1577 de diaconulu Coresi, — reproducua cu unu studiu bibliograficu si unu glosaru comparativu de dlu B. Petriceicu-Hasdeu. — Tomulu I. Textulu. — Cu 66 pagine facsimiliate. 1 vol. 8°. L. 15.—

Pravil'a bisericesca numita cea mica, tiparita mai àntàiu la 1640 in manastirea Gavor'a, publicata acum in transcripitiune cu litere latine. 1. vol. 8°. L. 2.

Cultulu pagànu si crestinu de Dr. At. M. Marienescu, — Tomulu I. Serbatorile si datinile romane vechi. — Bucuresci 1884. 1. vol. 8°. L. 5.—

Doine si strigaturi din Ardélu, date la ivéla de Dr. I. U. Jarnic. 1 vol. 8°. L. 5.—

Glossaire des chansons populaires roumaines de Transilvanie (Collection Barsean-Jarnic) par Jean-Urbain Jarnik 1 vol. 4°. L. 10.—

Codicele Voronetianu cu unu vocabulariu si studiu asupr'a lui de Ioan Sbiera. 1 vol. 4°. L. 10.—

Etymologicum magnum Romaniae. — *Dictionarulu limbei istorice si poporane a Romaniloru*, lucratu dupa dorinti'a si cu.

chieltual'a M. S. Regelui Carolu I. sub auspiciile Academiei Romane de B. Petriceicu-Hasdeu. — Fascioarele I. II. III: A.—*Alcam*.

Publicatiunea intréga se va compune din circa 10 tomuri de câte minimum 30 cóle. Fie-care tomu se va publicá în patru fascioare. Pretiulu unui tomu este lei 12. — Se primescu abonamente pentru fie-care tomu, inse fascioare separate sau se vindu. Abonatoru li se voru espeda fascioarele indata dupa tiparire. Abonamentele se facu la *Stabilimentulu graficu Soccecu et Teclu. Bucuresci, Strad'a Berzi No. 96*.

Operele lui Caiu Corneliu Tacitu traduse romanesece de Gavriilu I. Munteanu 1 vol. in 8°. L. 5.—

C. C. Sallustiu, — Catilina si Jugurtha, traductiune de Demetriu I. Dobrescu 1 vol. in 8°. L. 2. (*Sfársitu*).

Operele lui Caiu Iuliu Cesare, traduse romanesece de C. Copacineanu si D. Caianu 2. vol. in 8°. L. 5.—

M. Tului Cicerone, — Filippicele, traducere de D. Aug. Laurianu. 1. vol. in 8°. L. 3.—

Dione Cassiu, — Istori'a Romana dela Nerone pàna la Alecsandru Severu, traducere de Angelu Demetrescu. 1 vol. in 8°. L. 3.50.

Istori'a romana de Titu Liviu, tradusa de Nicolae Barbu. — Tomulu I. Cartile I—VI. Bucuresci 1884 1 vol. 8°. L. 6.—

Documente privitóre la Istori'a Romaniloru culese de Eudoxiu de Hurmuzaki, publicate sub auspiciile Ministerului culteloru si alu instructiunei publice si ale Academiei Romane:

Vol. III. (1576—1599). Cu portretulu lui Michaiu-Voda Vitézulu vol. in 4°. L. 25.—

Vol. IV. Part. I. (1600—1649). Cu portretulu lui Mateiu Basarabu vol. in 4°. L. 25.—

Vol. IV. Part. II. (1576—1650) Cu portretulu lui Vasilie Lupu vol. in 4°. L. 25.—

Vol. V. Part. I. (1650—1699), Cu portretulu lui George Stefanu vol. in 4°. L. 25.—

Vol. V. Partea II. (1650—1699) (*sub presa*).

Vol. VI. (1700—1750). Cu portretulu lui Dimitrie Cantemiru vol. in 4°. L. 25.—

Vol. VII. (1750—1818). Cu portretulu lui Grigorie Ghic'a vol. in 4°. L. 25.—

Documente privitóre la Istori'a Romaniloru, Urmare la Colectiunea lui Eudoxiu de Hurmuzaki:

Vol. I. (1518—1780). Documente culese din diferitele publicatiuni si din Biblioteca Nationala din Parisu de Gr. G. Tocilescu, din Archivele Ministeriului Afaceriloru straine din Paris de A. I. Odobescu, 1. vol. in 4°. L. 25.—

Vol. II. (1781—1814). Documente culese din Archivele Ministeriului Afaceriloru straine din Paris de A. I. Odobescu 1 vol. in 4°. L. 25.—

Fragmente zur Geschichte der Rumänen von Eudoxius Freiherrn von Hurmuzaki:

I-er Band. Mit Eudoxius Hurmuzaki's Portrait 1 vol. 8°. L. 8.—

II-er Band. Geschichte der rumänischen Kirche in Siebenbürgen 1. vol. 8°. L. 6.—

III-er Band. 1 vol. 8°. L. 8.—

VI-er Band. 1 vol. 8°. L. 6.—

V-er Band (*sub presa*).

Fragmente din Istori'a Romaniloru de Eudoxiu Baronu de Hurmuzaki. — Tomul I. 1 vol. 8°. L. 3. — (*Sfársitulu*).

Symbolae ad illustrandam historiam Ecclesiae Orientalis in terris Coronae S. Stephani maximam partem nunc primum ex variis tabulariis, Romanis, Austriacis, Hungaricis, Transilvanis, Croaticis, Societatis Jesu aliisque fontibus accessu difficilibus erutae a Nicolao Nilles S. J. — Oeniponte 1885. 2. vol. 8°. L. 16.—

— Schitie din istori'a literaturei române de V. A. Ureche, profesoru la facultatea de litere din Bucuresci. Membru academiei etc. Carte didactica secundara tiparita de ministeriulu de culte si instructiune publica. Partea I-a Bucuresci. Tipografi'a statului Strada Brancoveanu 9. 1885. Formatu 8-vo pagine 256. (Pretiulu nu este aratatu).

Eruditulu auctoru si eminentele patriotu dedicà acestu nou opu alu seu domnului Ge. Chitiu, fostu ministru alu culteloru si alu instructiunei publice, membru alu academiei.

Cunoscute sunt literatiloru nostri numerósele publicatiuni esite din péu'a cea agera a domnului profesoru V. A. Ureche, acésta inse care ne stà de inainte este dupa opiniuni cu totul impariali un'a din cele mai meritorie.

Noi nu amu lipsitu in cursulu aniloru a face cunoscuta aparitiunea mai multoru lucrari relative la istori'a literaturei române, câte ne voru fi venitu la màna dupa celu de àntàiu impulsu datu de càtra venerabilele barbatu filologu si istoricu Timoteu Cipariu in vastele sale studii pàna la ale dlui B. P. Petriceicu Hasdeu si ale celorlalti din generatiunea mijlocia, care tóte ocupa pe barbatii sciintiei fórté de aprópe intocma precumu si merita. Dara pàna càndu barbati de tali'a celoru numiti acilea inaintédia cercetându intinsulu câmpu întregu alu studiiloru limbei nóstre, pàna atunci lips'a de manuale sau asia numite compendii de istori'a literaturei române destinate a se introduce in scóle se simte totu mai tare. Incercarile de pàna acum ale unoru literati sunt cunoscute, precum de ex. „*Conspectu asupra literaturei române si literatiloru ei*“ de Vas. Gr. Popu Bucuresci 1875, *Crestomatiile dloru Stoicescu si Gaster*, totu acolo, éra dincóce *Istori'a literaturei române* de Ioanu Lazariciu Sibiiu 1884, éra in Clusiu studiile aprofundate ale dlui Dr. Grig. Silasi, cá *Apologiele si Renascerea limbei románesci*, amendoue in 1879; se asteptá inse cu totu dreptulu, cá si ddnii profesori de limb'a si literatur'a romána dela cele doue universitati ale României se faca de dominiu publicu *Manualele loru*. Alu dlui Aronu Densusianu dela universitatea din Iasi ne este cunoscutu din anulu espiratu dela concursulu academicu. *Manualulu dlui Ureche* ne vení numai inainte cu câteva septemàni; asia grabimu a'lu anuntia spre a da si literatiloru nostrii de dincóce de munti ocaziune de a face intre acestea opuri studiulu loru comparativu. Daca ne-ar permite spatiulu, amu face cu placere locu si la tabel'a intréga a materiiloru coprinse in acestu manualu.

Doritorii de a'lu avé se potu adresa ori de a dreptulu la vre-o libraria in Bucuresci, sau póte mai de indemàna la librari'a W. Krafft in Sibiiu (N. Szeben) si la Nic. I. Ciurcu in Brasiovu.

E timpul supremu cá se ne studiamu, cultivamu, se ne vorbimu si scriemu limb'a nóstra si noi românii din monar-chi'a austro-ungurésca càtu se póte mai multu, mai regulatu si mai frumosu la tóte ocasiunile si intre tóte impregiurarile vietiei, éra nu numai in biserica si scóla si nici numai in familia, ci pretotindeni. „Vorbite scrieti românesc pentru Ddieu“, este rugaciunea iubitelui poetu român Georgie Sionu càtra natiunea sa.

Ce e dreptu, dulcea si farmecatórea nóstra limba de càtiv'a ani incóce se si vorbesce mai multu, a si inceputu a fi scrisa mai bine decâtu inainte si productele literaturii pe-trundu cu incetulu chiaru si in unele regiuni departate, isolate tare de cealalta românime, pe unde odinóra abi'a erau cu-noscute cartile bisericesci cá carti românesci. In acestu res-pectu au mare meritu foile nóstre periodice, politice, literarie, belletristice câte aparu dincóce de munti; de aceea de tóte si merita recunoscinti'a sincera si caldurósa a tuturoru romániloru, prin urmare si sustinerea lor prin abonamente indoitu si intreitu mai numeróse decâtu pana acuma, politice nepolitice, tóte fara esceptiune; éra anume la cele puçine politice, adeca patru câte le avem in Brasiovu, Sibiiu, Temisiór'a publiculu nostru ar face prea bine daca ar reflectà si la positiunea lor nespusu de critica supusa adesea la raspundere torturatóre impreunata cu grija mare si cu multe spese grele neprevédute.

— Din Bucovin'a ne vení acésta scriere polemica: Dr. Nerset Marianu. Pravoslavi'a romàna fatia cu drépt'a credintia romàna.

In var'a anului 1886 Cernauti. Tipografi'a lui R. Ek-hardt. 1886.

Motto: Pro anima tua ne confundaris dicere verum. Eccl. IV. 24.

Formatu de lexiconu, pag. 72. Pretiulu 1 leu sau 40 cr. val. a. Partea I. titulata „Atacuri oficiale din partea pravoslaviei romàne coprinde pe patru pagine numai cunoscut'a enciclica a fostului mitropolitu primate Calinicu indreptata in Iuniu 1886 contr'a epistolei arhiepiscopului latinu Mr. Palma din Bucuresci. Partea II titulata „Observatii spre aperarea dreptei credintie romàne“ coprinde restulu intregu alu polemii scrise cu preamulta eruditiune teologica, precum se intempla cu cele mai multe dispute de natur'a acestor'a.

Inainte cu 42 ani se mai publicase in acésta materia la Iasi scrierea:

Pétr'a scandelei sau lamurire despre inceputulu si pricinile adeverate ale schismei si neintielegerei ambeloru biserici de Resaritu si de Apusu, cu aratarea celoru cincideosebiri de capetenie. Alcatuite de iubitoriulu de Ddieu episcopulu Cernicai si alu Calaritei in Peloponesu Ilie Miniatu. Acum traduse in limb'a românésca de smeritulu

Veniamin Costachi Proin - Mitropolitu alu Moldovei. Iasi 1844.

Acestu Ilie Miniatu erá cunoscutu pe la inceputulu vécului alu 18-lea cá unulu dintre cei mai invetiati episcopi greci, dara nu si fanaticu. Cei cari au cititu pe Ilie Miniatu de inainte cu aprópe 200 de ani nu se potu conteni cá se nu observe, cá intr'unu periodu asia de lungu teologii ambe-loru biserici n'au fostu in stare se faca nici-unu pasu inainte spre a se intielege nici macaru intr'unu singuru punctu, ba inca se pare cá de vreo 15 ani incóce ei s'au departatu si mai tare unii de altii.

Intr'aceea pentru noi asemenea scrieri au cá si altele valóre literaria in mesura pe care o merita fia-care.

Anuntiu de abonamentu.

Cu 1 Ianuaru 1887 se incepe cursulu alu XVIII-lea alu foie.

„TRANSILVANI'A“

pe anulu 1887.

Dupace in siedinti'a II a adunarei generale dela Alb'a-Iuli'a ținuta in 9 Augustu 1886 s'a reasumatu con-clusulu adunarei generale din Orescia si s'a decisu cá din 1 Ianuaru 1887 nu numai membrii fundatori si pe viatia, ci si toti membrii ordinari ai asociatiunii transilvane se pri-mésca acésta fóia gratis si franco de portulu postei, asia avemu onóre a face cunoscutu, cá la toti domnii membri ordinari, càti platescu regulatu tax'a de 5 florini v. a. pe anu, se va trimite Transilvani'a gratis pe fie-care anu.

Pentru nemembrii pretiulu este 3 fl. v. a. pe anulu intregu. Afara din monarchia 9 franci. Pe creditu nu se dà; nici se primesce abonamentu pe semestru, ci numai pe anulu intregu.

Nri singuratici din anii trecuti nu se dau, càci tóte exemplariile remase neabonate s'au legatu in brosiure si ele formédia proprietatea Asociatiunii. Din aceste se vendu cu câte 2 fl. 1 exemplariu.

Din anii 1868 si din 1881 nu se mai afla nici unu exemplariu; din ceilalti ani se afla.

Banii de prenumeratiune se trimitu cu mandatu po-stalu de a dreptulu la **Comitetulu Asociatiunii transilvane in Sibiiu.**

Pe lãnga alte scrieri destinate pentru publicare, se primescu ori-ce anuntiu bibliografice, cumu si recensiu si dari de sama, inca si critice scrise in spiritu obiec-tivu asupr'a productelor literarie, scientifice si artistice.

Redactiunea.